

Проект Тасіс
“Карпати 2003-2011”

ПОСІБНИК З ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ЧАСТИНА 1. Теоретичні засади транскордонного співробітництва	5
ЧАСТИНА 2. Транскордонне співробітництво у контексті регіональної політики та політики сусідства європейського союзу.	10
ЧАСТИНА 3. Правове регулювання транскордонного співробітництва в Україні.....	31
ЧАСТИНА 4. Кращий досвід транскордонного співробітництва у карпатському регіоні (організації, проекти, ініціативи)	47
ВИСНОВКИ	64
ДОДАТКИ	66

Передмова

Цей посібник був підготовлений в рамках проекту “Запровадження стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні – “Карпати 2003/4-2011”. Проект був реалізований Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття” (м. Ужгород, Україна) та партнерськими організаціями з прикордонних регіонів Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії за підтримки програми Tacis CBC (TSPF/0302/0151) Європейського Союзу.

Формування кордону ЄС з Україною об’єктивно вимагає створення стратегії використання можливостей розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів, зокрема Закарпатської області, із прикордонними територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах, що дозволить нейтралізувати негативні наслідки, які можуть виникнути у зв’язку з введенням візового режиму та запровадженням сусідніми державами нового законодавства у сфері регулювання торгівлі та міграції.

Стратегія транскордонного співробітництва “Карпати – 2004-2011” є першим документом в Україні, що визначає багатосторонню стратегію та основні програмні напрямки розвитку сусідніх регіонів України та країн Центральної Європи. Ініціатива органів влади регіонального та місцевого рівня України (Закарпатська обласна рада і Закарпатська обласна державна адміністрація), Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії, а також агентств регіонального та місцевого розвитку має на меті використати інструмент транскордонного співробітництва для стимулювання просторового розвитку цих традиційно депресивних цільових територій.

Завершальний етап роботи над Стратегією, а також процес її легітимізації органами влади Карпатського регіону відбувається в умовах входження країн Центральної Європи до Європейського Союзу, а також збігається у часі з моментом розробки Європейською Комісією інструментів реалізації політики добросусідства з сусідніми державами, зокрема з Україною.

Це означає, що Стратегія є основою для залучення фінансових ресурсів в Карпатський регіон не лише з державних і місцевих бюджетів, але й з фондів та програм Європейського Союзу, а також спрямована на підвищення фахового рівня державних і муніципальних службовців, інших практиків, що працюють у сфері транскордонного співробітництва з метою їх підготовки до нових умов взаємодії з партнерами, які склалися з 2004 року.

Інструментом, який допоможе практикам транскордонного співробітництва, підвищити ефективність цього процесу в нових умовах, що склалися в центрі Європи, і є посібник з транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні, який пропонується до уваги читачів.

Матеріал посібника впорядкований згідно такої структури:

- 1) аналіз теоретичних засад транскордонного співробітництва у Європі;
- 2) розгляд процесу транскордонної взаємодії в контексті регіональної політики та політики добросусідства Європейського Союзу;
- 3) аналіз правового поля, в якому розгортаються процеси транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні;
- 4) опис найбільш успішних ініціатив, проектів, організацій, які діють у даній сфері.

Упорядники посібника переконані, що період суспільної трансформації у країнах Центральної Європи та Україні супроводжувався виникненням нового феномену: залученням до міжнародного спілкування, окрім державних структур, також і інститутів громадянського суспільства, бізнесових структур, і, взагалі, пересічних громадян. Саме для їх потреб і запитів, які можуть виникнути під час налагодження транскордонного спілкування і призначене дане видання.

ПОСІБНИК З ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Під час підготовки посібника було використано публікації Київського центру Інституту Схід-Захід (Україна), а також матеріали розроблені спільно з партнерською організацією з Угорщини - MEGAKOM Development Cosultants.

Частина 1.

Теоретичні засади транскордонного співробітництва

Упродовж останніх років Україна стала активним учасником європейських інтеграційних процесів, що, не в останню чергу, зумовлюється існуванням спільних кордонів із країнами які вже є членами Європейського Союзу. Унікальність Закарпатської області полягає в тому, що на її території проходять кордони України з чотирма державами, а саме з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. Специфікою Карпатського регіону, який сформований прикордонними територіями згаданих країн, є подібність тенденцій соціально-економічного розвитку: периферійність розташування щодо національних центрів, різноманітність етнічного складу населення, відставання у темпах розвитку від решти території національних держав. У сучасних соціополітичних та економічних умовах найбільш ефективним шляхом вирішення спільних проблем розвитку та поглиблення взаємовигідних контактів між населенням сусідніх країн є транскордонне співробітництво.

Що таке транскордонне співробітництво ?

“Транскордонне співробітництво” означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво (далі - ТКС) здійснюється в межах компетенції територіальних громад або властей, визначеної внутрішнім законодавством”.

“Територіальні громади або власті” означає громади, власті або органи, які здійснюють місцеві або регіональні функції та визнаються як такі внутрішнім законодавством кожної держави. Однак кожна Договірна Сторона під час підписання цієї Конвенції або після цього у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи може визначити громади, власті або органи, види діяльності і форми, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Конвенції або які вона має намір виключити з неї”

Статті 1-2, Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 року)

В чому полягає позитивна роль транскордонного співробітництва для розвитку територій ?

Як вважають представники Асоціації європейських прикордонних регіонів (АЄПР) транскордонне співробітництво приносить так звану “додану вартість” у розвиток громад і регіонів.

Європейська додана вартість є заснована на попередньому досвіді населення, яке проживає разом у сусідніх прикордонних регіонах, а тому прагне співробітничати і сприяє просуванню таких цінностей як мир, свобода, безпека та дотримання прав людини.

Політична додана вартість сприяє:

- розвитку Європи та процесу європейської інтеграції;
- спільному співжиттю народів, їх взаємопорозумінню та довірливим стосункам;
- реалізації принципів субсидіарності та партнерства;
- економічному і соціальному згуртуванню та співробітництву;

- підготовці до прийняття нових членів ЄС;
- використанню фондів ЄС для транскордонного співробітництва через багаторічні програми, та забезпечення тривалого співфінансування цього процесу на національному та регіональному рівнях.

Інституційна додана вартість включає:

- активне залучення громадян, влади, політичних та соціальних груп по обидві сторони кордону;
- точні знання про сусіда (його регіональні органи влади, соціальних партнерів, тощо);
- довгострокове транскордонне співробітництво інституцій, які є спроможними:
 - функціонувати у партнерстві, яке діє по вертикалі та горизонталі, незважаючи на різний об'єм відповідальності та відмінність у організаційних принципах побудови;
 - діяти як бенефіціар цільової допомоги та робочий партнер, здатний отримати та керувати фондами;
- спільне створення, реалізація та фінансування транскордонних програм та проектів.

Соціально-економічна додана вартість проявляється у відповідних регіонах через:

- мобілізацію його внутрішнього потенціалу, зокрема через інтенсифікацію діяльності регіональних та місцевих інституцій як партнерів та ініціаторів транскордонного співробітництва;
- залучення представників економічного та соціального секторів (наприклад, торгових палат, асоціацій, підприємств, торгових асоціацій, культурних та соціальних закладів, організацій з охорони навколишнього середовища та туристичних агенцій);
- відкриття ринку праці та гармонізацію кваліфікації людських ресурсів;
- додатковий розвиток території, зокрема в сфері інфраструктури, транспорту, туризму, охорони навколишнього середовища, освіти, досліджень та співробітництва між малими та середніми підприємствами, а також через створення додаткових робочих місць;
- вдосконалення планування просторового розвитку та регіональної політики, включно охорони навколишнього середовища;
- покращення транскордонної транспортної інфраструктури

Соціокультурна додана вартість відображається через:

- тривале, повторюване розповсюдження інформації та знань про географію, структуру, економіку, соціально-культурну сферу та історію транскордонного регіону, зокрема і засобом використання ЗМІ;
- загальні відомості про транскордонний регіон, представлені в картах, публікаціях, навчальному матеріалі, тощо;
- розвиток кола спеціалізованих закладів, які є носіями інформації, зокрема церковних громад, шкіл, освітніх закладів для молоді та дорослих, культурних асоціацій, бібліотек, музеїв, тощо;
- рівні можливості та всесторонні знання про мову сусідньої країни чи про її діалекти, що є складовою транскордонного регіонального розвитку та передумовою для комунікації.

Якими є основні інституційні форми транскордонного співробітництва ?

Основними інституційними формами ТКС є наступні:

- “Робочі спільноти», які базуються на певних угодах, мають обмежені можливості і рідко включаються в європейські програми розвитку прикордонних територій;

- *Установчі договори*, що слугують для виконання певних програм;
- *Євро регіони*.

Досвід демонструє, що **ключовими факторами в розвитку спільних структур для транскордонного співробітництва** є наступні:

- Спільні структури можуть бути засновані лише у відповідності до потреб тривалого та різнобічного співробітництва. Вони не повинні бути першим кроком у розвитку співробітництва.
- Спільні структури, які мають повноваження приймати рішення, повинні складатися з рівного представництва партнерів по обидва боки кордону.
- Кожна форма співробітництва, а також часто географічні умови території, впливають на практичне вирішення проблем розвитку регіону.

Рекомендовані етапи розвитку транскордонного співробітництва:

- вивчення існуючих зв'язків між партнерами;
- визначення стратегії розвитку;
- розробка і забезпечення програм розвитку,
- моніторинг і оцінка.

Які правові інструменти регулюють процес транскордонного співробітництва у Європі ?

Незважаючи на всі політичні зусилля, на сьогодні не існує єдиного правового інструменту на території ЄС, який би безпосередньо регулював процеси транскордонного, міжрегіонального та міжнаціонального співробітництва.

Основні нормативно-правові акти на даний час вироблені у сфері регулювання процесів транскордонного співробітництва, наприклад:

- Північна угода про транскордонне співробітництво між муніципалітетами (1977 рік);
- Європейська рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та додаткові протоколи до неї, які, однак, не можуть бути реалізовані безпосередньо, а виконують роль рамкових угод, які мають бути застосовані через дво- та трьохсторонні міжнародні угоди (Мадрид, 21 травня 1980 року);
- Двосторонні угоди, такі як Бенелюкська угода, Німецько-нідерландська Ангольська угода, кожна з яких є заснована на Мадридській конвенції, і які спрощують співробітництво для транскордонних регіональних та/чи місцевих органів влади та для реалізації транскордонних програм;
- Численні конвенції, договори, угоди та протоколи, які мають двосторонній чи трьохсторонній характер, та учасниками яких є національні та/чи регіональні і місцеві органи влади. Ці документи часто містять декларації щодо готовності до добросусідського співробітництва, партнерства тощо, однак не створюють можливості для формування транскордонних структур;
- Регіональні та місцеві угоди, які привели до створення багатьох прикордонних та транскордонних робочих спільнот - Євро регіонів та подібних структур- на внутрішніх та зовнішніх кордонах ЄС;
- Специфічна проектна співпраця, здебільшого спрощена через прямі двосторонні регіональні та/чи місцеві угоди та, в деяких випадках, через європейські та національні правові інструменти (наприклад, спільні економічні компанії).

Інституції міжрегіонального та міжнаціонального співробітництва, які недавно були створені в контексті програм ІНТЕРРЕГ В та С, за своїм статусом не є такими, діяльність яких має юридичні наслідки. Водночас, все ще відсутніми є правові інструменти вирішення цієї проблеми.

Як результат, у попередні роки стратегічне довгострокове транскордонне співробітництво на регіональному та/чи місцевому рівні було засновано на нормах приватного права. Існують лише три спеціалізовані транскордонні асоціації, що займаються налагодженням співробітництва у басейні Рейну, які діють відповідно до норм публічного права. Ці норми легше застосувати на рівні проектів (наприклад, щодо спільного постачання води, утилізації відходів, налагодження транскордонного національного парку чи природного заповідника), оскільки проекти мають вузьку юридичну сферу застосування, а також їх виконання легше контролювати. Водночас, відсутньою є практика застосування публічного права у сфері міжрегіонального та міжнаціонального співробітництва.

Застосування норм публічного права для транскордонного співробітництва гарантуватиме:

- тривалість та ефективність співробітництва, незалежно від його часових, географічних, лінгвістичних та організаційних характеристик;
- що співробітництво не буде залежати від зміни політичної позиції та настроїв на урядовому, політичному та/чи адміністративному рівнях;
- що існують всі можливості для довгострокового стратегічного співробітництва;
- що регіональна та місцева влада, представлена у спільних транскордонних інституціях, буде нести відповідальність за демократичний моніторинг практичного впровадження транскордонного співробітництва;
- обов'язкові форми співробітництва із залученням соціальних партнерів та громадян;
- спільні та обов'язкові рішення, що приймаються співпрацюючими сторонами, та їх подальша реалізація;
- що завдання/відповідальність може бути передана місцевим та/чи регіональним формам співробітництва;
- що співробітництво включатиме також управління програмами ЄС;
- що завдяки використанню норм публічного права регіональними та/чи місцевими структурами, а, отже, зростанню їх спроможності брати на себе юридичну та управлінську відповідальність, стане можливою децентралізація програм ЄС;
- що є можливим існування єдиного транскордонного центру юридичної відповідальності, управління, фінансового та людського менеджменту;
- що інституція транскордонного співробітництва, що керується у своїй діяльності нормами публічного права, підпорядковується тим самим юридичним нормам.

Отже, можна зробити висновок що в майбутньому управління програмами ЄС вимагатиме кардинально нового юридичного рішення.

Що таке Єврорегіон ?

Єврорегіон - це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка спрямоване на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності, у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права, для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидві боки державного кордону.

Головні ознаки Єврорегіону:

- *географічна* - єврорегіон є територією, яка має конкретне географічне розташування;
- *політична* - частини цієї території знаходяться під юрисдикцією суверенних держав, які мають спільний кордон;
- *адміністративна* - єврорегіон утворюють прикордонні регіони держав, що мають спільний кордон;

- *функціональна* - єврорегіон є формою транскордонного співробітництва.

Інші особливості єврорегіонів:

- *Історичні:* Єврорегіони охоплюють території, що мають спільне історичне минуле і навіть колись входили до складу однієї держави. Подеколи до складу єврорегіонів входять території, які у досить недалекому минулому мали так званий “спірний статус”, тобто право володіння такою територією, що належала одній державі, оспорювалося сусідньою, яка має з нею спільний кордон.
- *Багатонаціональний склад населення прикордонних територій Євро регіону:* Як правило, це багатонаціональні території або регіони, де мешкають представники декількох етнічних груп. У багатьох випадках на територіях суміжних прикордонних регіонів мешкають представники досить чисельної національної меншини, яка репрезентує національну більшість країни, розташованої по інший бік кордону.
- *Периферійність* щодо адміністративних національних центрів.
- *Існування спільних соціально-економічних проблем.* Для їх розв’язання є необхідним поєднання зусиль територіальних громад або місцевих органів влади держав-сусідів. Як правило, до таких проблем відносяться екологічні та природоохоронні, розвиток прикордонної інфраструктури, транспорту та комунікацій, раціональне використання трудових ресурсів, забезпечення умов для розвитку етнічних меншин.
- *Існування чітких спільних інтересів членів єврорегіонів.* Типовими є спільні торгово-економічні інтереси, а також у сфері спільного розвитку туристичної діяльності, наданні взаємних послуг через державний кордон, створенні мережі співробітництва в сферах науки, освіти та культури. Універсальною сферою спільних інтересів для членів будь-якого єврорегіону є визначення спільної стратегії просторового розвитку.

Правові аспекти функціонування єврорегіонів:

- створення єврорегіону не призводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення із статусом юридичної особи;
- правове регулювання на території кожного із членів єврорегіону здійснюється відповідно до національного законодавства;
- керівні органи єврорегіону виконують координаційні функції і не мають владних повноважень, а також не можуть підмінювати собою органи влади, що діють на території кожного з його членів.

Політичні аспекти функціонування єврорегіонів:

- не діють проти інтересів національної держави;
- не є наддержавними утвореннями;
- у своїй діяльності не підмінюють зовнішньополітичні функції держав, адміністративно-територіальні одиниці яких є їх членами.

Отже, геополітичне розташування Закарпатської області сприяє її участі у функціонуванні єврорегіону, який є однією з найбільш ефективних форм транскордонної співпраці в Європі, включно Центральної Європи та України. Існуючі інституційні, правові та організаційні моделі побудови єврорегіонів, які, до того ж, є вже давно апробованими на решті території європейського континенту, демонструють, що залучення певної території до діяльності єврорегіону, а також до процесів транскордонного співробітництва взагалі, є шансом для вирішення традиційних проблем соціально-економічного розвитку, налагодження співпраці з партнерами по інший бік кордону, залучення інвестицій та налагодження міжлюдських контактів між різними етнічними групами населення.

Частина 2.

Транскордонне співробітництво у контексті регіональної політики та політики сусідства Європейського Союзу.

Якими є основні інституції Європейського Союзу і як вони функціонують ?

Якою є мета створення Європейського Союзу ?

Європейський Союз (ЄС) добровільно утворюють 25 держав-членів - Австрія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, до яких 1 травня 2004 р. були приєднані Естонія, Латвія, Литва, Кіпр, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чеська республіка.

Ці країни проводять спільну економічну, валютну, соціальну, оборонну політику. Громадяни ЄС мають можливість вільно пересуватись в межах Союзу. Між державами-членами скасовано митні бар'єри, що створює умови для вільного пересування товарів та капіталу. З 1 січня 2002 р. в обіг запроваджено єдину валюту для держав-членів ЄС – “євро”. Держави-члени також спільно визначають позицію ЄС щодо питань зовнішньої політики.

ЄС був створений для захисту економічних інтересів держав, що входять до його складу. Проведення спільної економічної та валютної політики, усунення митних бар'єрів сприяє зміцненню національної економіки, зростанню добробуту населення країни. Країни, що бажають вступити до ЄС, очікують у такий спосіб вийти на нові ринки для збуту товарів та послуг власного виробництва, залучити сучасні технології. Іншою вагомою причиною є те, що за сприяння більш розвинених та заможних країн Союзу (таких, як Німеччина, Франція, Великобританія) надається фінансова та технічна допомога тим країнам, що її потребують. Останні, як правило, використовують її для проведення економічних та соціальних перетворень.

У відповідності з договорами, на основі яких створювалось та розбудовувалось Співтовариство, створено ***інституції***, котрі реалізують його мету. Інституційна система ЄС є унітарною: вища за статусом ніж міжурядова організація, тому що має право приймати самостійні рішення та є юридичною особою, однак не є федерацією, до якої б входили національні уряди та парламенти центральних закладів союзу. Не можна її зрівняти ні з традиційними організаціями, ні з державами.

Дана інституційна система є ефективною, тому що завдання розподіляються між Європейським комітетом, який відповідає за подання завдань та Комітетом міністрів, у віданні якого є право на прийняття рішень. Дана система забезпечує відповідне представлення інтересів усіх держав не зважаючи на розмір та економічну силу

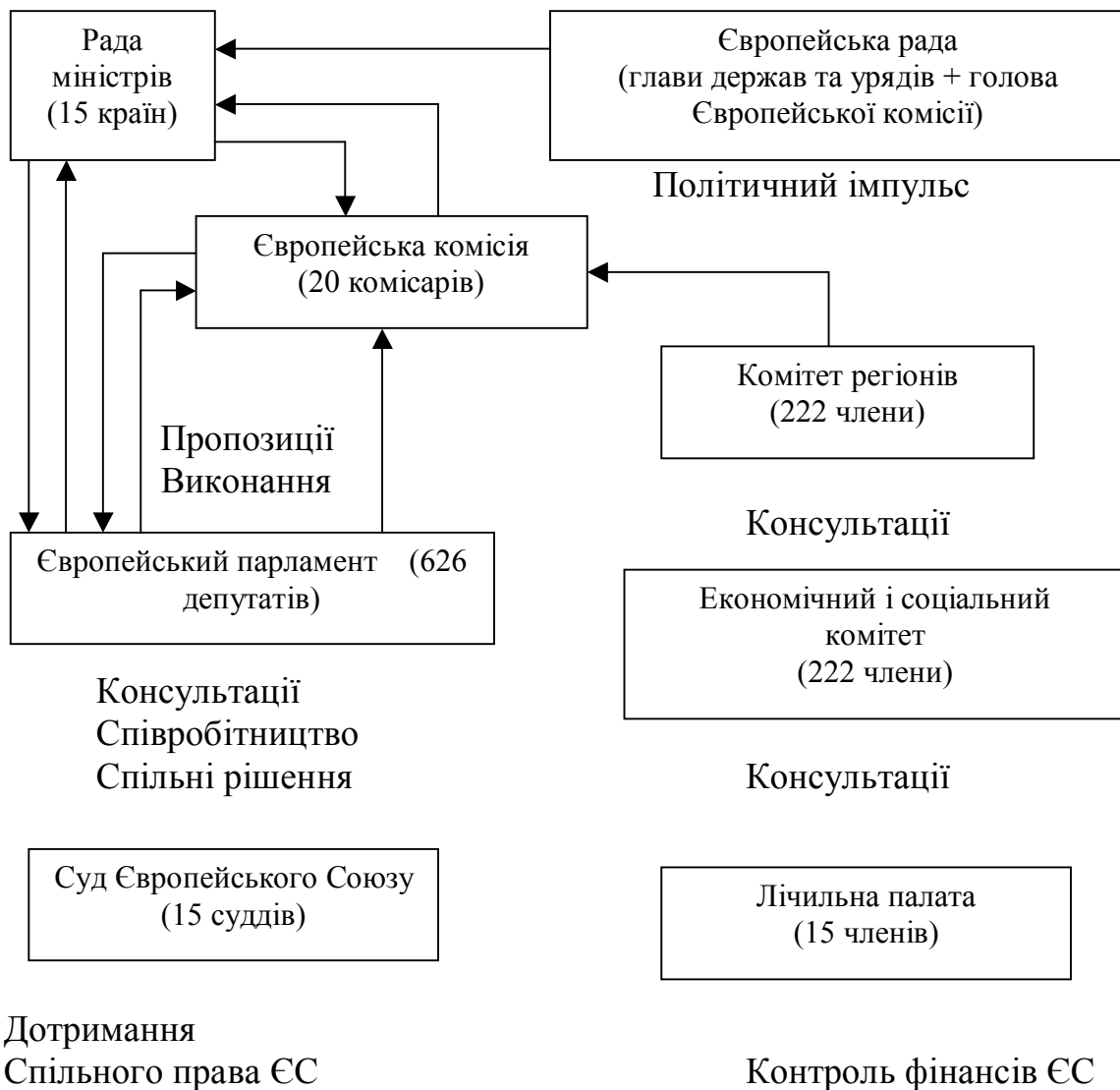
Головні інституції Європейського Союзу:

- Європейська рада
- Рада міністрів
- Європейський парламент
- Європейська комісія
- Суд Європейського Союзу
- Лічильна палата.

Важливі завдання виконують і ***інші установи ЄС:***

- Економічний та соціальний комітет
- Комітет регіонів

- Європейський банк інвестицій
- Європейський центральний банк
- Омбудсмен (представник з питань захисту прав людини).

Схема 1. Система управління Європейським Союзом

Важливу роль у формуванні політики транскордонного співробітництва відіграє **Європейська комісія** (*European Commission*), яка є виконавчим органом Євросоюзу. Тут проводиться робота по підготовці та поданню законопроектів співтовариства; після затвердження законів ЄК слідкує за їх виконанням, відповідає за внесення пропозицій щодо політики співтовариства та за її здійснення. Головне завдання Європейської комісії - ініціювання прийняття нових юридичних норм та контроль договорів про створення Євросоюзу.

Завдання Європейської комісії:

- внесення законопроектів в Парламент та в Раду;
- управління бюджетною політикою та її виконанням;

- здійснення Європейського права разом з Європейським судом;
- представлення ЄС на міжнародному рівні, наприклад, ведення переговорів та укладання договорів між Союзом та іншими країнами.

Функціональними одиницями у межах Європейської комісії є **Генеральні Директорати (Directorate General, DG)**, кожен з яких відповідає за один або більше політичних напрямків діяльності ЄС. На сьогодні Комісія складається з 36 Генеральних Директоратів та служб.

Кожен Директорат відповідає за певний політичний напрямок, відповідно до змісту якого цей підрозділ розробляє та готує законопроекти на розгляд Європейської Комісії.

Політичні напрямки діяльності, відповідно до яких діють Генеральні Директорати (Policies)	Зовнішні відносини (External Relations)
Податкова політика, митний союз (Taxation and Customs Union)	Політика розширення (Enlargement)
Аграрна політика (Agriculture)	Розвиток (Development)
Внутрішній ринок (Internal Market)	Управління гуманітарними допомогоюми (Humanitarian Aid Office - ECHO)
Охорона здоров'я, охорона споживачів (Health and Consumer Protection)	Торгівля (Trade)
Енергетична та транспортна політика (Energy and Transport)	Зовнішні зв'язки (External Relations)
Зайнятість та соціальна політика (Employment and Social Affairs)	Служба співпраці у справах допомоги (EuropeAid – Co-operation Office)
Економіка та фінанси (Economic and Financial Affairs)	Загальні служби (General Services)
Політика риболовства (Fisheries)	Головний секретаріат (Secretariat General)
Юридичний нагляд та внутрішня політика (Justice and Home Affairs)	Управління публікацій (Publications Office EUR-OP)
Інформаційне суспільство (Information Society)	Служба преси та комунікації (Press and Communication)
Охорона зовнішнього середовища (Environment)	Управління статистики (Eurostat)
Спільний дослідницький центр (Joint Research Centre)	Європейське антикорупційне управління (European Anti-Fraud Office)
Науково-дослідницька політика (Research)	Внутрішні служби (Internal Services)
Освіта та культура (Education and Culture)	Внутрішній аудит (Internal Audit Service)
Регіональна політика (Regional Policy)	Служба перекладу (Translation Service)
Політика підприємництва (Enterprise)	Інформаційна служба (Informatics)
Конкурентна політика (Competition)	Юридична служба (Legal Service)
	Бюджетна служба (Budget)
	Кадрова служба та адміністрація (Personnel and Administration)
	Політико-консультаційна група (Group of Policy Advisers)
	Усний переклад (Interpretation)

Формування політики транскордонного співробітництва відбувається **Генеральним директором з регіональної політики**.

Резиденція Комісії розташована у м. Брюссель, але є також офіси і у м. Люксембург, представництва у державах ЄС та делегації у численних столицях світу.

Якими є основні етапи формування регіональної політики Європейського Союзу ?

У 1957 році Римським договором про утворення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) було визначено **необхідність зменшення суттєвих відмінностей у**

соціально-економічному житті різних регіонів держав ЄС. Окрім мети, визначеної Римським договором, не було створено жодних практичних інструментів її реалізації.

Дещо пізніше був сформульована мета **підвищення конкурентоспроможності європейських регіонів.**

Першим рішучим кроком у реалізації регіональної політики було створення у 1975 році Структурного фонду, метою функціонування якого був розвиток регіонів – **Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF – European Regional Development Fund).**

У 1988 році були сформульовані **критерії визначення “проблемних” регіонів ЄС.** До таких відносили регіони:

- з рівнем ВВП на душу населення нижче середнього по ЄС;
- з мінімумом у 20 % зайнятості населення в депресивних галузях економіки;
- з більшим відсотком зайнятості населення у сільському господарстві, ніж в інших регіонах державах-членах ЄС;
- з високим рівнем безробіття (мінімум 3,5%), а також не менше, ніж на 20% вище середнього по країні;
- зі стійким негативним сальдо міграцій.

Це означало, що з 1988 року було суворо обмежено території, які можуть отримати допомогу для вирішення проблем розвитку.

У 1987-1988 роках **регіональна політика виокремлюється як пріоритетний політичний напрямок функціонування ЄС.** Відповідно до *Статті 130а Єдиного Європейського Акту* (схвалений у 1986 р.; чинності у 1987 р.): “З метою гармонійного розвитку в цілому, Співтовариство продовжує поширювати діяльність, спрямовану на закріплення свого соціального та політичного єднання. Зокрема, Співтовариство намагається скоротити диспропорції між різними регіонами та ліквідувати відсталість регіонів, які знаходяться у несприятливих умовах”.

Реформа 1988 року, по суті, визначила основні рамки сучасної регіональної політики ЄС, філософія якої, незважаючи на часткові модифікації, залишається незмінною.

Якими є основні принципи європейської регіональної політики ?

До головних принципів регіональної політики ЄС належать:

- *субсидіарність;*
- *децентралізація;*
- *партнерство;*
- *програмування;*
- *концентрація;*
- *додатковість.*

Субсидіарність - соціально-політичний принцип, згідно якого вищі соціальні та управлінські одиниці мають право і повинні розв’язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні. Відповідно до Маастрихтської угоди (Стаття 3) цей принцип є засадничим для ЄС (ст.3): “У сферах, які не входять до окремої юрисдикції співтовариства, воно згідно принципу субсидіарності починає свою діяльність лише в тому випадку, коли буде неможливо достатньою мірою досягнути мети визначених заходів на рівні держав-членів, і тому в силу їх масштабу чи дієздатності можуть бути здійснені більш ефективно на рівні співтовариства”.

Децентралізація - перерозподіл владних повноважень, ресурсів, бюджету, надання диференційованих дотацій із спільного бюджету та фондів ЄС на користь менш розвинутих регіонів з метою досягнення певного вирівнювання економічного розвитку та досягнення політичної стабільності.

Партнерство - співробітництво між суб’єктами управління різних адміністративно-територіальних рівнів (Європейський Союз, держава, регіон) у процесі

формування та реалізації програм і проектів розвитку регіонів. Цей принцип також означає, що ЄС і національні держави повинні визначити цілі та розробити стратегічні плани розвитку спільно з регіонами, насамперед із якнайширшим залученням громад, місцевих ініціатив, економічних та політичних суб'єктів регіонів.

Програмування – це розробка на основі партнерства стратегій розвитку з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових цілей. У регіональній політиці Європейського Союзу принцип партнерства визначає пріоритет інвестування не окремих проектів чи дій, а насамперед програм, які мають глибинний вплив на розвиток усього регіону. Стратегія територіального програмування (планування) базується на чітко розробленій системі цілей, яка враховує як інтереси “знизу” – регіонів, громад -, так і загальнонаціональні пріоритети “згори” для сприяння розвитку національної економіки.

Концентрація, додатковість: фінансові ресурси, які надає ЄС окремим державам-членам чи регіонам мають бути доповнені (розширені) за рахунок місцевих джерел, а також якнайбільше концентровані, відповідно до обраних цілей фінансування. Ці два принципи мають взаємодоповнюючий характер, так як вказують на потребу кооперування та ефективного використання коштів, пошук та розвиток внутрішніх джерел фінансування програм регіонального розвитку. Правилком є, що 50% того чи іншого проекту фінансує держава-член ЄС, а внесок депресивних регіонів становить як мінімум 20%. Ефективна реалізація принципів концентрації та додатковості у регіональній політиці Європейського Союзу має подвійну мету, що передбачає посилення та концентрацію наявних ресурсів з метою сприяння реалізації визначених цілей регіонального розвитку; виявлення таких територіальних одиниць, які мають однакові чи подібні проблеми (низький рівень доходів, великий рівень безробіття тощо), що також важливо і для реєстрації та створення статистичної бази найбільш відсталих регіонів, районів, депресивних територій.

В чому полягає сутність структурної політики ЄС ?

Вже Паризький договір (1952 рік), що заснував Європейське співтовариство вугілля та сталі, містив положення про позики регіонам, де проводилася реструктуризація цих галузей промисловості.

Згідно Римського договору (1957 рік) було засновано Європейський соціальний фонд з метою “поліпшення працевлаштування робітників і підвищення їх професійної мобільності в рамках Співтовариства”. Стаття 41 розширювала можливості використання сільськогосподарської політики як інструмента регіональної політики у сільській місцевості.

У 1975 році, у зв'язку із вступом у 1973 році Великої Британії, Ірландії і Данії до Європейського Союзу, було створено інструмент ширшої регіональної політики, а саме **Європейський фонд регіонального розвитку**.

Договір про Європейський Союз (1991) – Маастрихтський договір - уніс поправки до Римського договору, а саме у Розділ XVI **про економічну і соціальну згуртованість**. Відповідно до його положень діяльність різних Структурних фондів має бути скоординованою. Маастрихтський договір поставив завдання – створити такий структурний фонд, який би сприяв підготовці найменш розвинутих держав-членів до монетарного союзу. **Фонд згуртування (Cohesion Fund)** почав діяти з 1993 року, в вже у програмовий період 1994-1999 років він забезпечив субсидіювання для здійснення інфраструктурного розвитку у сфері захисту навколишнього середовища та транспорту.

Структурна політика, особливо підтримка розвитку сільського господарства та регіонів, стала однією з найбільш важливих сфер функціонування Європейського Союзу, про що свідчить вже те, що у 1992 році видатки на структурну підтримку становили більше ніж чверть усього бюджету ЄС.

Джерела фінансування, які необхідні для здійснення політики ЄС знаходяться в рамках і у розпорядженні Структурних фондів. На сьогодні в Євросоюзі працюють чотири такі фонди:

- **Європейський фонд розвитку** (ERDF – European Regional Development Fund)
- **Європейський соціальний фонд** (ESF – European Social Fund)
- **Європейський орієнтаційний та гарантійний фонд сільського господарства – Орієнтаційна секція** (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
- **Риболовецькі орієнтаційні фінансові інструменти** (FIFG – Financial Instrument for Fisheries Guidance)

Останньою реформою Структурних фондів є пакет “Агенда-2000” (Порядок денний – 2000), згода щодо змісту якого була досягнута на засіданні Європейської Комісії 24-25 травня 1999 року. Цей документ визначає фінансові перспективи та план управління Структурним фондами на період 2000-2006 років.

Відповідно до реформи 1999 р. “Агенда-2000” залишаються три цільові напрямки надання структурної допомоги регіонам:

- **Напрямок 1** – Сприяння структурному розвитку відсталих регіонів тобто надання допомоги регіонам, в яких показник ВВП на особу є меншим ніж 75 % ВВП у середньому по ЄС.
- **Напрямок 2** – Сприяння соціально-економічним перетворенням у регіонах, які мають структурні труднощі тобто надання допомоги регіонам, в яких спостерігається високий рівень безробіття, зокрема структурного.
- **Напрямок 3** - Підвищення здатності адаптації та модернізації систем та освітніх програм, фахового навчання тобто розвиток людських ресурсів, зокрема підтримка освітніх ініціатив, перекваліфікація кадрів.

В чому полягає мета діяльності Європейського фонду регіонального розвитку ?

Головним завданням цього фонду є сприяння формуванню соціально-економічної єдності Євросоюзу шляхом зменшення регіональних дисбалансів та сприяння розвитку відсталих регіонів.

З фонду можуть фінансуватися наступні заходи:

- здійснення інвестицій, які служать створенню постійних місць праці;
- здійснення виробничих інфраструктурних інвестицій, що сприяють зміцненню економічного потенціалу та створенню постійних робочих місць (наприклад: розвиток інфраструктури доріг, телекомунікацій, енергомереж);
- зміцнення потенціалу відсталих регіонів через здійснення місцевих програм розвитку, вирішення питань зайнятості та цільове субсидювання малих та середніх підприємств;
 - розвиток торгових послуг (розвиток менеджменту, ринкові дослідження)
 - субсидювання розвитку інформаційних технологій (збір та розповсюдження інформації, створення спільних організацій підприємств та центрів дослідження, фінансування підприємницьких інновацій)
 - Покращення фінансування МСБ через створення вигідних програм фінансування (надання кредитів);
 - безпосереднє субсидювання інвестицій;
 - консультативна діяльність.

Завдяки наданню субсидій фонд повинен сприяти:

- зміцненню конкурентоспроможності підприємств, особливо малих та середніх, зростанню привабливості регіонів;
- запровадженню нових технологій та інновацій, зміцненню внутрішнього потенціалу регіонів;

- розвитку інформаційного суспільства;
- захисту навколишнього середовища, покращенню стану навколишнього середовища, зокрема шляхом ефективного та нешкідливого використання енергії, сприяння розвитку нових джерел енергії, які придатні до відновлення;
- забезпеченню рівних можливостей чоловіків та жінок на ринку робочої сили;
- підтримці прикордонної та міжрегіональної співпраці, що сприяє регіональному та місцевому розвитку.

Як здійснюється фінансова підтримка регіонального розвитку з Структурних фондів ?

Найбільш важливою програмою Структурних фондів для завдань регіонального розвитку є Регіональна операційна програма (РОП). Метою РОП є сприяння розвитку регіонів шляхом покращення економічного середовища, сприяння туризму і інфраструктурному розвитку, інтегрованому розвитку територій та населених пунктів, розвитку людських ресурсів, збільшення наукового потенціалу регіонів та природних умов господарювання.

В першу чергу, Регіональна операційна програма доповнює необхідні галузеві програми, беручи до уваги специфічні проблеми окремих регіонів, сприяючи цим збалансованому територіальному розвитку.

Серед *середньострокових цілей програми* можна назвати такі:

- посилення економічного потенціалу регіонів, що відстають у розвитку;
- використання природних цінностей та культурної спадщини у туристичних цілях;
- створення привабливого середовища населених пунктів та покращення умов життя;
- формування сталих місцевих спільнот;

Реалізація цілей у рамках програми здійснюється згідно *чотирьох пріоритетів*:

- Розвиток регіонального економічного середовища;
- Інтегрований розвиток територій та населених пунктів;
- Формування сталих спільнот;
- Надання фахової допомоги для виконання програми.

РОП фінансується з двох Структурних фондів: діяльність щодо розвитку економіки та інфраструктури - Європейським фондом регіонального розвитку, а розвиток у сфері розвитку людських ресурсів - Європейським соціальним фондом. Надходження на потреби регіонального розвитку із даних фондів у період 2004-2006 років складатиме 314 млн. євро.

До кожної операційної програми, що є складовою Планів національного розвитку країн ЄС, додається документ-доповнення, який детально описує розподіл коштів на підтримку окремих проектів та їх потенційних учасників.

Яку роль Європейський Союз відводить транскордонному співробітництву у контексті регіональної політики ?

Субсидіювання та сприяння регіональному та транскордонному співробітництву можна вважати одним з пріоритетів діяльності ЄС. У випадку транскордонного співробітництва спільні проекти розглядаються як засіб нівелювання соціально-політичних перешкод та проблем, які виникли в результаті формування міждержавних кордонів.

Характерним для прикордонних зон є їх невігідне соціально-економічне розташування, яке є периферичним щодо національних центрів, що, у свою чергу, веде до відставання у розвитку порівняно з іншими регіонами. У багатьох країнах у прикордонних регіонах можна зустріти менш розвинуту інфраструктуру та відносно нечисельне

населення. Міграція до центральних регіонів країн ще більш ускладнює існуючі проблеми.

Кордони у Європі мають так званий “шлагбаумний” характер, оскільки штучно роз’єдали етнічні групи, території, які колись входили до складу єдиних держав.

У Західній Європі вже у 1960-70-х роках усвідомили значимість та важливість транскордонного співробітництва. Упродовж наступних двох десятиріч підтримка транскордонного співробітництва у формі субсидій мала дві причини. У Європейському Союзі ТКС стало необхідним через створення єдиного внутрішнього ринку. А на кордонах цей процес був зумовленим змінами, які проходили у державах Західної та Центральної Європи, а також у колишньому Радянському Союзі.

Якою є основна програма підтримки транскордонного співробітництва всередині Європейського Союзу ?

Транскордонне співробітництво в плані реалізації політики ЄС здійснюється в рамках **Ініціативи INTERREG**. Мета програми INTERREG - субсидювання та стимулювання транснаціональної та міжрегіональної співпраці, яка здійснюється через кордони та сприяє гармонічній підтримці розвитку. Основним завданням є розвиток співпраці прикордонних регіонів, та надання субсидювання внутрішнім та зовнішнім територіям ЄС. Програма підтримує також і інфраструктурні проекти, співпрацю комунальних підприємств та кооперацію інституцій захисту навколишнього середовища. INTERREG III є найбільшою програмою ЄС, оскільки перерозподіляє 4.875 млрд. євро.

В рамках INTERREG підтримується такі види співпраці територій ЄС:

- *власне транскордонне співробітництво (cross-border cooperation)* – напрям INTERREG IIIA – підтримує інтегрований просторовий розвиток прикордонних регіонів ЄС;
- *транснаціональне співробітництво (transnational cooperation)* - напрям INTERREG IIIB - підтримка транснаціональної кооперації, сприяння інтеграції та збалансованому розвитку усієї території Євросоюзу;
- *міжрегіональне співробітництво (interregional cooperation)* - напрям INTERREG IIIC – сприяння вирішення проблем регіонів, які не є суміжними з географічної точки зору, однак мають подібні проблеми соціально-економічного характеру, які можна вирішити за допомогою обміну досвідом.

Європейська Комісія пропонує скористатися підтримкою ініціативи INTERREG тим членам, які визначені особливо важливими з точки зору розвитку та об’єднання Європейської території. Загальні цілі та пріоритети, а також грошовий ліміт, який може бути використаний в кожному випадку визначає ЄС. Держави-члени, на території яких знаходяться визначені Комісією прикордонні території та транснаціональні макротериторії готують детальні пропозиції, співпрацюючи з сусідніми державами, які зацікавлені в ініціативі, однак не є членами ЄС.

У період 2000-2006 років держави можуть претендувати на підтримку міжрегіональної співпраці з фонду програми **INTERREG III**, що фінансується Європейським фондом регіонального розвитку. Мета INTERREG III - підвищення економічного та соціального згуртування території Європи через транскордонну, транснаціональну та міжрегіональну співпрацю. Велика увага приділяється інтеграції прикордонних регіонів тих держав, які є претендентами на вступ до ЄС або ж сусідами Співтовариства.

Пріоритети INTERREG III за напрямками є такими:

1. INTERREG III A – транскордонне співробітництво:

Метою програми є розвиток спільних прикордонних регіонів двох, у деяких випадках, трьох держав (рівень NUTS III або інший рівень, який включає NUTS III);

формування у цих регіонах точок соціально-економічного зростання на основі спільних стратегій розвитку.

Головні сфери підтримки:

- розвиток міст та сіл;
- розвиток підприємств;
- розвиток МСБ
- розвиток людських ресурсів (розвиток здібностей, культури, охорони здоров'я, освіти, комунікацій, соціальної сфери);
- захист навколишнього середовища, використання та економія енергії;
- розвиток транспортних, комунікаційних та інформаційних мереж;
- ремонт водних та електричних мереж;
- юридична та адміністративна співпраця;
- розвиток людських ресурсів та інституцій в інтересах стимулювання транскордонної співпраці.

2. INTERREG III B – транснаціональне співробітництво:

Європа була розділена на 13 макротериторій з метою успішної інтеграції ініціатив, якими можуть скористатися національні, регіональні та місцеві органи влади. Основною метою програми є об'єднання та інтеграція держав-членів ЄС та сусідніх країн.

Країни Карпатського регіону є частиною території Центральної Європи – Адріатики – Дунаю – Південно-Східної Європи тобто **CADSES** (Central Adriatic Danubian South-Eastern European Space) і тому беруть участь у реалізації однойменної програми. CADSES охоплює 18 країн від Балтійського моря (Польща, Німеччина) через Австрію, Західну частину Італії, Балкани та Італію до Середземного моря).

Головні сфери підтримки:

- спільна розробка транснаціональних стратегій розвитку, включно співробітництва між урбанізованими та сільськими територіями;
- створення ефективних європейських транспортних мереж;
- сприяння розвитку інформаційного суспільства;
- співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища.

3. INTERREG III C – міжрегіональне співробітництво:

Основною метою є сприяння розвитку регіонів, які не поділяють спільний кордон, через обмін досвідом та інформацією. У програмі можуть брати участь інституцій з будь-яких територій держав-членів ЄС, а також із сусідніх країн.

Головні сфери підтримки:

- обмін досвідом між регіонами держав-членів та країнами, які не є членами Союзу;
- співпраця у сферах розвитку людського потенціалу, інформаційного суспільства, підприємництва, туризму, культури та охорони навколишнього середовища. Особлива увага приділяється залученню регіонів, які знаходяться на островах, узбережжі, дуже віддаленим регіонам та регіонам країн-аплікантів.

Якими є інші інструменти ЄС, що використовуються для підтримки співробітництва між регіонами, включно транскордонної співпраці ?

Програма транскордонної співпраці **PHARE CBC** була запроваджена у 1994 році з метою інтеграції прикордонних регіонів центральноєвропейських країн із державами Євросоюзу. Завданням програми був не лише розвиток периферійних прикордонних регіонів, але і їх підготовка до участі у програмі INTERREG.

З 1 травня 2004 року 8 держав Центральної Європи вже не можуть претендувати на допомогу з цієї програми, позаяк переходять в зону дії програми INTERREG III. У період

2004-2006 роки в географічні межі програми транскордонного співробітництва PHARE передбачається розширити до зовнішніх кордонів Болгарії та Румунії.

Програма TACIS Cross-Border Cooperation (CBC), що здійснюється на території колишніх республік Радянського Союзу надає допомогу транскордонному співробітництву регіонів, розташованих на західних кордонах Росії, Білорусії, України та Молдови. У проектах, що підтримуються програмою можуть брати і представники країн ЄС як додаткові партнери.

Програма TACIS CBC підтримує діяльність у наступних сферах:

- **Адміністративні реформи:** управління місцевим та регіональним самоврядуванням, місцева та регіональна демократія, фінансові справи та бюджет, прийняття рішення на місцевому та регіональному рівні, зв'язки з громадськістю;
- **Місцевий економічний розвиток:** підтримка та розвиток МСБ, економічне планування, розвиток туризму, розробка стратегій, спрямованих на зменшення рівня безробіття, розвиток населених пунктів;
- **Соціальний розвиток:** охорона здоров'я, інтеграція національних меншин, підтримка молоді та освіти;
- **Захист навколишнього середовища та підвищення ефективності використання енергії:** захист та розвиток навколишнього середовища, утилізація відходів, перевезення та автошляхи, економне та ефективне використання джерел енергії, використання альтернативних джерел енергії.

Програма TACIS CBC складається з двох підпрограм:

- Фонду підтримки малих проектів (**Tacis CBC Small Project Facility**), який орієнтований на підтримку проектів, максимальна вартість яких 200 тис. євро;
- Фонд підтримки мікропроектів (**Tacis CBC Micro Project Facility**), орієнтований на підтримку проектів, максимальна вартість яких 50 тис. євро

Головними завданнями програми **TACIS CBC SPF** є такі:

- Покращення рівня життя у прикордонних регіонах Білорусії, Молдови, України та Росії.
- Сприяння співробітництву між прикордонними регіонами та органами місцевої влади країн СНД та ЄС
- Фінансування проектів, які зосереджені на вирішенні спільних прикордонних проблем та які сприяють розвитку інституційної спроможності партнерів.

Програма **TACIS CBC SPF** підтримує проекти у таких сферах:

Адміністративні реформи	Місцевий економічний розвиток	Соціальний захист	Екологія та енергоефективність
Управління органами місцевого і регіонального самоврядування	Підтримка і розвиток МСБ	Соціальна політика і політика охорони здоров'я	Захист навколишнього середовища та вдосконалення екологічних стандартів
Порядок прийняття рішень місцевою і регіональною владами	Економічне планування і промислова конверсія	Інтеграція національних меншин та інвалідів	Стратегії утилізації і переробки відходів
Демократія на місцевому і регіональному рівні.	Розвиток окремих галузей економіки	Політика щодо молоді	Транспорт і менеджмент дорожнього руху
Принцип широкої участі в управлінні	Стратегії розвитку територій і туризму	Освіта	Економне енергозабезпечення і моніторинг енергоспоживання

Бюджетно-фінансова діяльність	Стратегії ліквідації безробіття	Боротьба з нелегальним міграцією людей	Використання альтернативних джерел енергії
Співробітництво та координація дій між місцевою і регіональною владами	Диверсифікація сільськогосподарського виробництва		
Зв'язок із громадськістю			

Місцеві та регіональні органи влади чи їх асоціації безпосередньо можуть брати участь у програмі **TACIS CBC SPF**, сума вартості яких може коливатися між 50–200 тис. євро.

Проекти, які подаються на підтримку в рамках програми **TACIS CBC SPF** повинні відповідати наступним **умовам**:

- значний та видимий транскордонний ефект;
- фінансова обґрунтованість та можливість оцінити вплив;
- спроможність реалізації;
- спрямування на покращення умов життя на цільових територіях;
- сприяння розвитку гуманітарних відносин;
- інноваційність рішень;
- відповідність до регіональних чи місцевих стратегій розвитку територій, де функціонують партнери.

Умовам конкурсу відповідає підтримка наступних заходів:

- розвиток людських ресурсів, включно і підготовки тренерів;
- наукові обміни;
- обмін кращим досвідом;
- консультування;
- аналіз системи та передання знання/обмін досвідом;
- створення робочих місць;
- галузеві та регіональні дослідження;
- менеджмент захисту навколишнього середовища;
- тематичні фахові інформаційні семінари, ярмарки та виставки;
- виготовлення інформаційних матеріалів;
- розвиток людських та інституційних ресурсів та інші.

Програма **TACIS CBC MPF** підтримує менші проекти (вартістю до 50 тис. євро і тривалістю не більше 6 місяців). Також, на відміну від Програми малих грантів, де існує принцип “кінцевого терміну”, проекти можна подавати у будь-який час.

З 2004 року підтримка Європейським Союзом України значно зростає, оскільки вона стає безпосереднім сусідом Співтовариства. На період 2004-2006 років фінансові рамки діяльності програми TACIS в Україні визначає відповідна **Національна Індикативна програма (National Indicative Programme)**. Фонд підтримки ініціатив на території України складатиме 212 мільйонів євро.

Метою програми є підтримка перетворень у таких сферах:

1. Інституційні, правові та адміністративні реформи;
2. Підтримка приватного сектору та розвиток економіки;
3. Зменшення наслідків соціальних проблем перехідного періоду.

Програма TACIS CBC у 2004-2006 рр. має два проголошені пріоритети, а саме:

1. використання можливостей та викликів, що виникли для прикордонних територій, межуючи з ЄС у зв'язку з його розширенням;

2. сприяння вільному руху осіб, послуг на теперішніх вже зовнішніх кордонах Союзу.

У західно-балканських країнах здійснюється **програма CARDS**, яка є ключовим елементом процесу стабілізації та асоціації і надає сприяння різним заходам за цим напрямком. Постанова щодо програми CARDS ставить перед нею задачу надання підтримки регіональному, транснаціональному, транскордонному та міжрегіональному співробітництву між країнами-реципієнтами, між цими країнами та Європейським Союзом, і між країнами-реципієнтами та іншими країнами у регіоні. Але наразі у рамках програми CARDS не здійснюється жодної програми транскордонного співробітництва.

У Середземноморському регіоні **програмою MEDA** надається підтримка розвитку регіонального співробітництва у більш широкому сенсі - між країнами, розташованими на південному та північному узбережжі Середземного моря, але прямі коопераційні заходи з країнами-членами до цього часу цією програмою не фінансувалися.

В чому сутність політики сусідства Європейського Союзу ?

У Повідомленні Європейської Комісії з назвою **"Розширена Європа — Сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами"** (COM(2003) 104, 11 березня 2003 року) - надалі — Повідомлення "Розширена Європа" - Комісією було запропоновано, щоб "Європейський Союз поставив перед собою мету: створити зону процвітання та добросусідське середовище, ... з яким ЄС зв'язують тісні узи миру та співробітництва". "...На десятирічну перспективу і подальші роки спроможність Союзу забезпечити безпеку, стабільність та сталий розвиток для своїх громадян більше не буде розглядатись окремо від його зацікавленості у встановленні тісного співробітництва з сусідніми країнами". Формування такої політики є логічним наслідком процесу розширення ЄС, який, як зазначено у Повідомленні, "дає новий імпульс у прагненні 385-мільйонного населення країн, які матимуть з ЄС спільні сухопутні та морські кордони, а саме — Росії, західних ННД та країн Південного Середземномор'я — наблизитись до ЄС".

Одним з елементів Повідомлення "Розширена Європа" є конкретна можливість створення нового Інструмента регулювання відносин із країнами-сусідами, "який ґрунтуватиметься на позитивному досвіді розвитку транскордонного співробітництва в рамках програм PHARE, TACIS, INTERREG, і який міг би зосередитися "на забезпеченні безперешкодного функціонування майбутніх східних і середземноморських кордонів та надійного управління ними, сприянні сталому соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів і налагодженні регіонального та транснаціонального співробітництва". Цей новий інструмент також міг би "допомогти уникнути проведення у Європі нових розмежувальних ліній, сприяти стабільності та процвітання як усередині Союзу, так і за його новими межами". Повідомлення "Розширена Європа" також робить наголос на тому, що транскордонні культурні зв'язки набувають у контексті розширення додаткового значення.

Якою буде політика транскордонного розширення Європейського Союзу з 2004 року ?

Послання Європейської Комісії «Прокладаючи шлях до нових інструментів розвитку сусідських відносин» (IP/03/922, 1 липня 2003 р.) є продовженням Послання Комісії від березня 2003 року "Розширена Європа – Сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами". Цей документ визначає чотири ключових завдання прикордонного співробітництва:

- сприяння економічному і соціальному розвитку прикордонних територій;
- спільна робота з вирішення таких загальних питань як охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я і боротьба із організованою злочинністю;

- сприяння розвитку ефективних і безпечних кордонів;
- сприяння місцевим заходами на основі гуманітарних зв'язків.

Враховуючи короткострокові ускладнення в узгодженні існуючих фінансових інструментів (INTERREG, Програма прикордонного співробітництва PHARE, Програма прикордонного співробітництва TACIS, CARDS і MEDA), Комісія пропонує прийняти підхід, що полягає з двох етапів, а саме:

Етап 1. 2004-2006: "Програми розвитку сусідських відносин"

На період 2004-2006 років, як перший етап, будуть засновуватись нові Сусідські програми. Базуючись на засадах існуючого законодавства, ці програми надаватимуть нові підходи для вирішення проблем, які можуть виникати під час реалізації проектів прикордонного співробітництва після розширення ЄС. Вони базуватимуться на існуючих програмах INTERREG по зовнішнім кордонам ЄС (а у випадку Болгарії/Румунії - програмах прикордонного співробітництва PHARE).

Протягом першого етапу Комісія передбачає, що буде можливо запропонувати загальний бюджет для фінансування цих програм на рівні 955 млн. євро на період 2004-06, в межах існуючих інструментів і фінансових планів, з яких 700 млн. євро - за рахунок програм INTERREG, 75 млн. - TACIS, 45 млн. - CARDS, 45 млн. - MEDA, і 90 млн. - PHARE. Необхідно забезпечити достатнє фінансування для цих програм, з тим, щоб забезпечити можливість реального впливу і відчутності результатів реалізації цих програм. В межах існуючих фінансових планів, сьогоднішній рівень фінансування буде частково переорієнтовано на прикордонні регіони і розвиток прикордонного співробітництва.

Сусідські програми включатимуть наступні ключові характеристики:

- програми дозволять асигнування коштів по обидві сторони кордону;
- визначені для програми пріоритети враховуватимуть завдання і заходи необхідні по обидва боки від кордону, а також цілі і завдання Послання "Розширена Європа";
- правила, що будуть застосовуватись до управління програмами і структурними комітетами забезпечуватимуть найбільш збалансоване представництво з обох боків кордону, і включатиме відповідне представлення Комісії, єдину процедуру подання заявки і спільну, із залученням обох сторін, процедуру прийняття рішень щодо вибору проектів;
- положення, що застосовуються для управління існуючими інструментами, будуть відповідним чином змінені, з урахуванням потреб Сусідських програм.

Етап 2. Після 2006: "Новий інструмент розвитку сусідських стосунків"

Другий етап передбачає створення **Нового інструменту розвитку сусідських стосунків**, що буде застосовуватись до всіх напрямків, що охоплюються програмами співпраці Європейського Союзу в прикордонних регіонах. Такий інструмент дозволить розробляти спільні заходи з прикордонного співробітництва і заходи в межах програм регіонального розвитку навколо зовнішніх кордонів ЄС після розширення. Цей інструмент дозволить поєднати як задачі, що стоять перед зовнішньою політикою, так і економічний і соціальний розвиток.

Таке поєднання різних питань забезпечить логічне продовження співробітництва на регіональному і місцевому рівнях, що було засновано в межах програм прикордонного співробітництва INTERREG і PHARE, наприклад, коли до сфери співробітництва будуть включатися можливі більш масштабні цілі.

Окрім цього, цей інструмент дозволить вирішувати проблеми, що виникнуть на стадії практичної реалізації, що можливо залишаться навіть після виконання описаних вище заходів, включаючи обмеження щодо того, куди і як витрачаються бюджетні кошти.

Для створення нової Програми розбудови відносин з країнами-сусідами, передбачаються наступні головні заходи:

- у рамках відповідних зовнішніх інструментів за поточними планами перспективного фінансування будуть передбачені спеціальні асигнування для регіону, на який поширюватиметься відповідна Програма розбудови відносин з країнами-сусідами. Фінансування, що буде надаватися відповідній країні-члену (країнам-членам) встановлюватиметься рішенням Комісії, яке затверджуватиме відповідний елемент Структурного фонду програми;
- визначені програмою пріоритети враховуватимуть необхідні цілі та заходи з обох боків кордону, а також цілі та задачі, визначені у Повідомленні "Розширена Європа";
- положення, якими керуватимуться у своїй роботі структури комітету програми, забезпечуватимуть збалансовану участь у них представників з обох боків кордону, а також відповідних представників Комісії;
- для кожної програми застосовуватиметься єдина процедура подання заявки та єдина процедура відбору, що охоплюватиме як внутрішній, так і зовнішній елемент окремого проекту;
- процедури, пов'язані з прийняттям рішення щодо зовнішніх і внутрішніх компонентів спільно відібраних проектів, а також стосовно укладання контрактів і здійснення розрахунків і далі відповідатимуть вимогам відповідних норм;
- процедури, пов'язані з моніторингом, звітністю та оцінкою буде гармонізовано для обох компонентів. Виходячи з результатів, досягнутих за різними проектами, надаватиметься підтримка розвитку системи постійного обміну досвідом і найкращими методами організації робіт.

***Пропонований початковий перелік
Програм розбудови відносин з країнами-сусідами***

Програма	Країни-учасники
Норд (Коларктик)	Фінляндія, Швеція, Норвегія, Росія
Карелія	Фінляндія, Росія
Південно-Східна Фінляндія/Росія	Фінляндія, Росія
Естонія/Латвія/Росія	Естонія, Латвія, Росія
Латвія/Литва/Білорусь	Латвія, Литва, Білорусь
Литва/Польща/Росія	Литва, Польща, Росія
Польща/Україна/Білорусь	Польща, Україна, Білорусь
Угорщина/Словаччина/Україна	Угорщина, Словаччина, Україна
Словенія/Угорщина/Хорватія	Словенія, Угорщина, Хорватія
Угорщина/Румунія/Сербія та Чорногорія	Угорщина, Румунія, Сербія та Чорногорія
Італія/Адріатика	Італія, Хорватія, Боснія та Герцеговина, Сербія та Чорногорія, Албанія
Італія/Албанія	Італія, Албанія
Греція/Албанія	Греція, Албанія
Греція/Колишня Югославська Республіка Македонія	Греція, Колишня Югославська Республіка Македонія
Іспанія/Марокко	Іспанія, Марокко
Гібралтар/Марокко	Великобританія, Марокко
Румунія/Україна	Румунія, Україна
Румунія/Молдова	Румунія, Молдова

Болгарія/ Сербія та Чорногорія	Болгарія, Сербія Та Чорногорія
Болгарія/ Колишня Югославська Республіка Македонія	Болгарія, Колишня Югославська Республіка Македонія
Балтійське Море	Німеччина, Данія, Швеція, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Норвегія, Росія, Білорусь
Кадсес	Німеччина, Австрія, Італія, Греція, Чехія, Словаччина, Словенія, Польща, Угорщина, Румунія, Болгарія, Хорватія, Сербія Та Чорногорія, Боснія та Герцеговина, Колишня Югославська Республіка Македонія, Албанія, Україна, Молдова
Західне Середземномор'я	Італія, Франція, Іспанія, Португалія, Великобританія, Мальта, (Марокко, Алжир, Туніс)
Архімед	Греція, Італія, Мальта, Кіпр, (Туреччина, Єгипет, Ізраїль, Ліван, Сирія, Палестина, Йорданія)

Цей перелік програм є виключно індикативним і ґрунтується на програмах INTERREG для нинішніх і майбутніх країн-членів і майбутніх Програмах транскордонного співробітництва PHARE на зовнішніх кордонах розширеного Союзу.

Які документи започаткували співпрацю України та ЄС і який їх основний зміст?

Початком інтеграції України до ЄС можна вважати 1993 рік, коли **“Основними напрямками зовнішньої політики України”** було проголошено, що “перспективною метою зовнішньої політики України є вступ до Європейського Співтовариства”. Того ж року у Києві було відкрито Представництво Європейської Комісії – виконавчого органу ЄС.

Протягом наступних років набули чинності декілька угод між Україною та ЄС, зокрема, про торгівлю різними видами товарів (металопродукція, текстильні вироби), про співпрацю у ядерній галузі.

Особливе місце посідає **Угода про партнерство і співробітництво**. Цю угоду 14 червня 1994 р. Україна уклала першою з усіх країн СНД. Угода набула чинності 1 березня 1998 р., вона встановлює такі напрями співпраці України з ЄС:

- *розвиток політичних відносин;*
- *сприяння торгівлі, інвестиціям, економічним відносинам;*
- *створення основи для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, громадського, науково-технічного та культурного Співробітництва;*

Окрім здійснення економічних реформ та демократичних перетворень, Україні також необхідно здійснювати заходи в окремих галузях аби відповідати вимогам ЄС до країн-кандидатів:

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС. Це досить тривалий процес, який охоплює майже усі галузі законодавства, та є значним за обсягом: необхідно прийняти та внести зміни до майже 4 тисяч актів законодавства. Сьогодні законодавство ЄС складає близько 80 тисяч сторінок, а законодавство України відповідає лише 300-400 стандартам з 10 тисяч стандартів ЄС;
- адаптація соціальної політики до стандартів ЄС, а саме реформування пенсійної системи, систем охорони здоров'я, охорони праці, страхування та політики зайнятості;

- розвиток місцевого самоврядування за європейськими традиціями, зростання ролі регіонів у європейській інтеграції;
- забезпечення охорони природи на рівні європейських стандартів та запобігання техногенним кризовим ситуаціям.

Відповідно до *статті 70 "Регіональний розвиток" Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС* сторони зміцнюють співробітництво в галузі регіонального розвитку та планування землекористування. З цією метою вони сприяють обміну інформацією між національними, регіональними та місцевими органами влади з питань регіональної політики планування землекористування та методики формування регіональної політики, яка приділяє особливу увагу розвитку несприятливих районів. Вони також сприяють налагодженню прямих зв'язків між відповідними районами та державними організаціями, які займаються питаннями планування регіонального розвитку, з метою, між іншим, обміну інформацією про шляхи і методи сприяння регіональному розвитку.

Одним з пріоритетних напрямів співробітництва для підтримки стабільності, економічного і соціального розвитку прикордонних областей, поліпшення прикордонного контролю і транзиту є транскордонне співробітництво.

Указом Президента України від 11 червня 1998 р. на виконання Угоди про партнерство і співробітництво було затверджено **Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу**. Відповідно до Статті 7 Стратегії "практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за умови доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіональною інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва України і ЄС". "Регіональна інтеграція передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між окремими регіонами України та державами - членами і кандидатами у члени ЄС, їх розвиток у визначених у цій Стратегії напрямках для поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад і, зрештою, якнайширшого залучення громадян України".

Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України, схвалена Європейською Радою 11 грудня 1999 р., закликає Україну проводити більш ґрунтовні перетворення в економіці та системі державного управління, проголошуючи при цьому підтримку українському курсові реформ. У статті 36 цього документу декларовано, що "ЄС підтримує розвиток та зміцнення ініціатив регіонального та транскордонного співробітництва за участю України та сусідніх їй країн.

У Стратегії також вказано, що ЄС намагатиметься заохочувати розвиток та зміцнення ініціатив із регіонального та транскордонного співробітництва за участю України та сусідніх країн шляхом цільового використання існуючих програм транскордонного співробітництва, регіональних і міждержавних програм. У цьому контексті особлива увага буде приділятися питанням прикордонного управління, включаючи технічну модернізацію пунктів перетину кордону на державному кордоні України з Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною.

Як визначаються перспективи регіонального співробітництва у Програмі інтеграції України до Європейського Союзу ?

У Програмі інтеграції України до Європейського Союзу (від 14 вересня 2000 року N1072/2000) вказані **пріоритети регіональної політики та регіонального співробітництва України у контексті наближення до ЄС**.

Зокрема, серед **довгострокових пріоритетів регіональної політики (2004-2007 роки.)** знаходимо:

- підготовка на основі створеної нормативної бази та апробованих механізмів регіонального розвитку Національної програми регіонального розвитку України;

- сприяння розвитку внутрішніх міжрегіональних зв'язків, зовнішнього міжрегіонального та транскордонного співробітництва;
- створення системи моніторингу розвитку регіонів, яка відповідатиме стандартам ЄС;
- поступове наближення практики регіональної політики в Україні до стандартів і програмних стратегій відповідно до основоположних принципів функціонування структурних фондів ЄС на період 2000 - 2006 року;
- ініціювання створення для України програми ЄС щодо підтримки регіонального розвитку та підготовки до процедур використання структурних фондів (на взірець програм SAPARD, ISPA у країнах Центральної та Східної Європи).

Пріоритетами регіонального співробітництва на період 2000-2007 років є:

- організація та координація дій, спрямованих на підтримку економічної, наукової, екологічної, культурної та освітньої співпраці регіонів України та держав - членів і кандидатів у члени ЄС, сприяння у налагодженні контактів з міжнародними європейськими організаціями та інституціями;
- формування соціально-економічного середовища, яке забезпечить активне залучення ринкових структур до процесу регіонального співробітництва;
- реалізація єдиної транспортної політики щодо митних переходів та головних транспортних напрямків, будівництва автомагістралей і головних доріг, розвитку регіональної системи залізниць, будівництва регіональних аеропортів, розвитку регіонального повітряного транспорту в рамках єврорегіонів;
- формування конкурентної економічної структури єврорегіонів: прискорення економічної трансформації та ефективної утилізації природних ресурсів, поширення технологічних інновацій і подальший розвиток інфраструктури, яка необхідна для запровадження цих інновацій, активізація бізнесу, впровадження спільних проектів в цих галузях господарського комплексу;
- створення спільних фондів, асоціацій, реалізація проектів спільного розвитку, укладення міжрегіональних угод, які забезпечать найефективніше використання та розвиток потенціалів об'єднаних територій, сприятимуть формуванню єдиного господарського комплексу в межах єврорегіонів;
- формування однорідного соціально-економічного простору на основі поглиблення міжнародної кооперації праці між підприємствами країн-учасниць, розвитку спільної підприємницької діяльності, формування спільної банківської, транспортної та промислової інфраструктур, створення єдиного ринкового простору, фінансової системи, узгодження політики щодо регулювання потоків робочої сили, вирівнювання економічного та соціального рівнів розвитку територій, які входять до єврорегіонів;
- реалізація спільних проектів, програм як в рамках єврорегіонів, так і у рамках двостороннього, регіонального та прикордонного співробітництва дасть змогу поряд з реалізацією інших заходів запобігти штучній відірваності від європейських процесів держав, які поки що не є першочерговими кандидатами на вступ до ЄС;
- розширення участі окремих областей України в роботі Асамблеї європейських регіонів та інших міжнародних європейських організацій, забезпечення реалізації положень Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями та інші.

В чому полягає сутність Плану дій Україна-ЄС ?

У Плані дій Україна-ЄС, який був підписаний 20 лютого 2005 року, зазначені ***нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва***, а саме:

- Перспектива просування за рамки партнерства до значного рівня інтеграції, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС та можливість для України брати зростаючу участь у ключових аспектах політик та програм Європейського Союзу
- Розширення рамок та поглиблення політичного співробітництва
- Можливість наближення законодавства в економічній сфері, відкриття економік одна одній та подальше зменшення кількості торговельних бар'єрів, що стимулюватиме інвестиції та зростання
- Збільшена фінансова підтримка: надання ЄС фінансової допомоги Україні сприятиме виконанню заходів, які визначені у даному документі. Крім того, Європейська Комісія розробляє новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), який надаватиме допомогу Україні, у т.ч. у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва між Україною та державами-членами ЄС. Також через Європейський інвестиційний банк надаватиметься підтримка проектам, що потребуватимуть інвестицій у інфраструктуру
- Можливості поступового відкриття або збільшення участі у певних програмах Співтовариства, що сприятиме розвитку культурних, освітніх, технічних, наукових зв'язків, а також зв'язків у сфері охорони навколишнього природного середовища
- Підтримка в адаптації законодавства до норм та стандартів ЄС, включаючи через надання технічної допомоги, обмін досвідом між державними службовцями (twinning) та цільові консультації і підтримку через механізм обміну інформацією про технічну допомогу (TAIEX)
- Поглиблення торговельних та економічних відносин, включаючи перегляд передумов створення Зони вільної торгівлі після вступу України до СОТ
- Буде розглянута можливість укладення нової посиленої угоди, рамки якої буде визначено за результатами досягнення цілей цього Плану дій та загального розвитку відносин Україна – ЄС. Доцільність нових договірних зобов'язань розглядатиметься у належний час

Серед **пріоритетів діяльності** особливу увагу слід приділити:

- Подальшому посиленню стабільності та ефективності органів, що забезпечують демократію та верховенство права
- Забезпеченню демократичного проведення президентських (2004 р.) та парламентських (2006 р.) виборів в Україні у відповідності до стандартів ОБСЄ
- Забезпеченню поваги до свободи засобів масової інформації та свободи слова
- Розвитку можливостей для поглиблення консультацій між Україною та ЄС у сфері врегулювання кризових ситуацій
- Посиленню співробітництва у сфері роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї
- Посиленню співробітництва з питань нашої спільної сусідської та регіональної безпеки, зокрема щодо вироблення ефективного рішення Придністровського конфлікту в Молдові, включаючи вирішення прикордонних питань
- Вступу до СОТ
- Поступовій ліквідації обмежень та нетарифних бар'єрів, які перешкоджають двосторонній торгівлі, та реалізації необхідних регулятивних реформ
- Покращенню інвестиційного клімату шляхом запровадження недискримінаційних, прозорих і передбачуваних умов ведення бізнесу, спрощених адміністративних процедур та боротьби з корупцією
- Податковій реформі, покращенню функціонування Податкової адміністрації та ефективному використанню державних коштів
- Започаткуванню конструктивного діалогу зі спрощення візового режиму між Україною та ЄС з метою підготовки до майбутніх переговорів щодо укладення угоди про спрощення візового режиму, беручи до уваги необхідність прогресу у триваючих

переговорах щодо угоди про реадмісію між Україною та ЄС

- Поступовому наближенню законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; подальшому посиленню дієздатності адміністративних та судових органів
- Сприянню діалогу щодо питань працевлаштування та намаганням у відповідності до УПС, забезпечити, щоб ставлення до працівників-мігрантів не було дискримінаційним на підставі громадянства
- Повній імплементації Меморандуму про взаємопорозуміння щодо закриття Чорнобильської атомної електростанції, включаючи завершення будівництва та введення в дію ядерних реакторів Х2/Р4 відповідно до визнаних міжнародних стандартів щодо ядерної безпеки.

У Плані дій Україна-ЄС також окреслено **шляхи вирішення питань, які мають безпосередній чи опосередкований транскордонний ефект**, а саме:

Регіональний розвиток

Зменшення розриву між рівнями розвитку регіонів та покращення можливостей для місцевого розвитку

- Запровадити стратегічне планування на державному та регіональному рівнях в Україні, розробити проект Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року та створити нормативно-правову базу для стимулювання розвитку регіонів, включаючи депресивні території

Сталий розвиток

Сприяння сталому розвитку

- Вжити подальших заходів у напрямку завершення створення адміністративних структур і процедур для забезпечення стратегічного планування сталого розвитку та узгодженості дій між відповідними задіяними сторонами
- Завершити розробку та прийняти державну стратегію сталого розвитку та здійснити заходи для забезпечення її імплементації. Вжити заходів у напрямку виконання довготермінової стратегії
- Вжити подальших заходів щодо включення питань захисту навколишнього середовища до політики у інших сферах, зокрема у галузі промисловості, енергетики, транспорту, регіонального розвитку та сільського господарства

Митні справи

Удосконалити функціонування митниці (Customs service); спростити та модернізувати митні процедури на кордонах і всередині держави

- Розробити підхід “одне вікно” для всієї документації, пов’язаної з зовнішньоторговельними операціями та контролем, у першу чергу, шляхом активізації співробітництва між усіма службами, що працюють на кордоні
- Започаткувати механізм постійного інформування та надання консультацій суб’єктам ЗЕД щодо законодавства та процедур здійснення експортних та імпорتنих операцій
- Прийняти та впровадити Політику митної етики на основі визнаних в світі стандартів (Арушська Декларація)
- Забезпечити підвищення кваліфікації працівників митної служби, посилити комп’ютеризацію митної адміністрації, модернізувати митні лабораторії

Політика у сфері підприємництва

Налагодити діалог щодо політики у сфері підприємництва з метою удосконалення адміністративних та регуляторних умов діяльності компаній; розвинути законодавчу та адміністративну бази України з метою стимулювання розвитку малих та середніх підприємств (МСП) відповідно до статті 73 УПС

- Впровадити національну систему реєстрації компаній на основі досвіду країн-членів ЄС, що можливо призведе до приєднання України до Європейського бізнес реєстру
- Започаткувати діалог за участю ЄК та органів влади України, суб’єктів підприємництва та наукових кіл з метою обміну інформацією, найкращим досвідом

організації діяльності, визначення проблемних питань в окремих пріоритетних сферах політики у сфері підприємництва. Цей діалог має базуватись на спільній політиці, такий як Європейська хартія щодо малих підприємств

- Сприяти обміну досвідом та найкращою практикою щодо політики у сфері підприємництва з метою визначення пріоритетних завдань та оцінки заходів в окремих сферах (наприклад, навчання та тренінги у сфері підприємництва; сприяння доступу МСП до фінансових ресурсів, заохочення інвестицій та інновацій; вдосконалення адміністративного та регуляторного середовища)
- Сприяти обміну досвідом щодо реструктуризації промислових підприємств, особливо щодо соціальних наслідків реструктуризації та найкращої практики надання державної допомоги
- Вивчити можливість відкриття одного чи більше Європейських інформаційних кореспондентських центрів (Euro-Info-Correspondence Centres - EICC)

Навколишнє середовище

Реалізація заходів для забезпечення створення умов якісного управління у сфері навколишнього середовища та започаткування їхнього впровадження

- Вжити подальші заходи щодо завершення формування адміністративних структур і процедур для забезпечення стратегічного планування у сфері екології та координації з відповідними учасниками

– Визначити процедури щодо доступу до інформації про навколишнє середовище, участі громадськості, включаючи імплементацію Орхуської Конвенції, зокрема, шляхом визначення структур і процедур для забезпечення прийнятного рівня обслуговування бажаючих мати доступ до інформації

– Зміцнити структури і процедури, необхідні для здійснення оцінки впливу на довкілля, включаючи транскордонні питання. Впровадити комунікаційні стратегії щодо вигод політики у сфері охорони довкілля; підтримувати суб'єктів громадянського суспільства та місцеві органи влади

Вживати заходи для запобігання погіршенню стану навколишнього середовища, захисту здоров'я людей, досягнення раціонального використання природних ресурсів, відповідно до зобов'язань Йоханесбурзького самміту

– Розвивати рамкове законодавство і основні процедури, та забезпечити розроблення планів для ключових підсекторів навколишнього середовища, визначених в Основних напрямках державної політики України у галузі охорони довкілля, здійснити перші кроки для їхнього виконання. Посилити адміністративні потужності, включаючи ті, що забезпечують надання дозволів, а також виконання законодавства та проведення інспекцій

– Розширити або прийняти національні програми і плани для ключових підсекторів навколишнього середовища, включаючи пріоритети інвестування для окремих підсекторів *Розширення співробітництва у сфері навколишнього середовища.*

– Визначити можливості розширення регіонального співробітництва з країнами-сусідами, особливо щодо транскордонних питань

Культура та аудіо-візуальні питання

Посилення культурного та аудіо-візуального співробітництва

Розглянути можливість підтримки транскордонних культурних зв'язків

Співробітництво у сфері громадянського суспільства

Сприяння співробітництву в сфері громадянського суспільства

- Вжити необхідних заходів з метою стимулювання власних ініціатив на місцях та у регіонах щодо створення та розвитку транскордонного співробітництва

Транскордонне та регіональне співробітництво

Розширення контактів та співробітництва на транскордонному та регіональному рівнях з сусідніми новими державами-членами ЄС шляхом використання можливостей та викликів, що виникають в зв'язку із розширенням ЄС

- Забезпечити підтримку регіонів та участь у підготовці та впровадженні "Програм сусідства" за участю України
- Забезпечити розвиток та впровадження діючого законодавства щодо транскордонного та регіонального співробітництва
- Підвищити ефективність проектів та програм у сфері транскордонного та регіонального співробітництва через забезпечення активної підтримки та залучення місцевих та регіональних рівнів

В чому полягає зміст Програм сусідства України та країн ЄС ?

До 2007 року Програми сусідства діятимуть тільки на території прикордонних регіонів по обидва боки кордону. Зокрема, на схід від ЄС, - це регіони України, Росії, Білорусі та Молдова, на які розповсюджується дія програми TACIS з прикордонного співробітництва (TACIS CBC). В Україні це Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області. 11 березня 2002 р. Рада з питань співробітництва Україна-ЄС визнала транскордонне та міжрегіональне співробітництво одним з основних пріоритетів подальшої співпраці між Євросоюзом та Україною.

Про "перехідний" статус Програм сусідства до 2007 р. свідчить і збереження для української сторони до цього часу механізмів фінансування транскордонних проектів за існуючою схемою TACIS CBC. Для нових членів ЄС: Польщі, Словаччини та Угорщини фінансування проектів за Програмами сусідства упродовж цього часу здійснюватиметься через програму INTERREG, а для Румунії (до її вступу в ЄС у 2007 р.) – через програму PHARE.

У липні 2004 р. спільні Робочі групи (Task Force), що складаються з представників України та її центральноєвропейських сусідів, спільно з експертами ЄС завершили розробку і направили на розгляд Брюсселю проекти Спільних програмних документів наступних Програм сусідства: "Польща-Україна-Білорусь", "Угорщина-Словаччина-Україна" та "Румунія-Україна".

Європейська Комісія визначила наступні загальні пріоритети для Програм сусідства:

- Сприяння економічно-соціальному розвитку у прикордонних регіонах;
- Впровадження спільних дій, спрямованих на вирішення спільних викликів у таких сферах як охорона довкілля і здоров'я та боротьба з організованою злочинністю;
- Підтримка ефективності та безпеки кордонів;
- Сприяння організації та проведенню місцевих культурно-освітніх заходів.

В рамках кожної окремо Програми сусідства Робочі групи спільно визначили більш конкретні загальні та спеціальні цілі, основні пріоритети, заходи та завдання.

При проведенні останніх скликань проектних пропозицій за програмою TACIS CBC до числа обов'язкових документів проектної заявки було включено й Логістичну матрицю. Поряд з головною метою, спеціальними цілями та завданнями, очікуваними результатами та заходами проекту у цій матриці визначається система показників здобутків за проектом, що можуть бути об'єктивно перевірені, а також джерела і способи їх перевірки та припущення щодо можливих ризиків у реалізації проекту. Такий підхід забезпечує більш ефективне використання обмежених асигнувань і дієвий моніторинг окремих проектів та програм у цілому, як на стадії їх реалізації, так і після завершення.

У лютому 2005 р. була офіційно схвалена ***Програма сусідства Угорщина-Словаччина-Україна 2004-2006.***

Частина 3.

Правове регулювання транскордонного співробітництва в Україні

В Україні нормативні акти, що регулюють будь-які відносини, поділяються за певною класифікацією, яка визначає місце норми в механізмі правового регулювання, тобто створюють певну структуру юридичної значимості нормативних актів. На сьогодні система юридичних норм, тобто визначені джерела права, що регулюють правове поле, зокрема і в галузі транскордонного співробітництва, виглядає наступним чином:

- Міжнародно-правові акти і угоди, що підписані і ратифіковані в установленому порядку в Україні;
- Закони України;
- Підзаконні нормативно-правові акти, до яких належать нормативно-правові акти підписані Президентом України, Урядом України, тощо;
- Підзаконні акти місцевого рівня.

Ця система встановлює пріоритетність норми, що регулює певну сферу суспільних відносин. Отже, в Україні діє примат міжнародного права, а система національних нормативно-правових актів у відповідності до діючих міжнародних норм, покликана розширяти, розвивати і адаптувати вимоги міжнародних норм до особливостей і відмінностей країни.

Автори Посібника, пропонують розглянути правове регулювання в сфері транскордонного співробітництва за схемою їх юридичної значимості.

Якими є основні положення Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 року) ?

Основні положення Мадридської конвенції є такими:

- кожна Договірна Сторона зобов'язується підтримувати та заохочувати транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, які знаходяться під її юрисдикцією, та територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією інших Договірних Сторін. Вона прагне, враховуючи належним чином відповідні конституційні положення кожної Сторони, сприяти укладанню угод та досягненню домовленостей, які можуть бути для цього необхідними (*Стаття 1*);
- ... Договірні Сторони ... заохочують будь-які ініціативи територіальних общин і властей, що ґрунтуються на розроблених у Раді Європи рамкових домовленостях між територіальними общинами та властями. Вони можуть, якщо визнають за доцільне, враховувати типові міждержавні двосторонні або багатосторонні угоди, розроблені у Раді Європи і спрямовані на сприяння співробітництву між територіальними общинами та властями.

Досягнуті домовленості та укладені угоди можуть ґрунтуватися на типових і рамкових угодах, статутах та договорах, які наводяться у *Додатку* до цієї Конвенції і в які можуть вноситися будь-які необхідні зміни залежно від конкретної ситуації в кожній Договірній Стороні. Ці типові і рамкові угоди, статuti та договори призначаються для керівництва і не мають сили договору.

Якщо Договірні Сторони визнають за необхідне укласти міждержавні угоди, в них, крім іншого, можуть визначатися контекст, форми та межі, в яких можуть здійснювати свою діяльність територіальні общини та власті, зацікавлені у транскордонному співробітництві. Кожна угода може також визначати общини або власті, яких вона стосується.

Попередні положення не перешкоджають Договірним Сторонам використовувати за спільною згодою інші форми транскордонного співробітництва. Положення цієї Конвенції не можуть також тлумачитися як такі, що анулюють вже існуючі угоди про співробітництво.

Угоди та договори укладаються з належним урахуванням повноважень, передбачених внутрішнім законодавством кожної Договірної Сторони, щодо міжнародних відносин та загальної політики, а також з урахуванням будь-яких правил контролюючих нагляду, яких мають дотримуватися територіальні общини або власті (Стаття 3).

Додаток. Типові угоди, статuti та договори, а також угоди, статuti та договори про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади

Цю градуйовану систему типових угод розроблено з врахуванням наявності двох головних категорій, які визначаються в залежності від рівня укладання угоди:

- типові міждержавні угоди про транскордонне співробітництво на регіональному та місцевому рівнях;
- угоди, договори та статuti про основні принципи співробітництва, які можуть бути основою для транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади.

Виключно до компетенції держав входять лише дві типові міждержавні угоди: про розвиток транскордонного співробітництва та про регіональні транскордонні зв'язки. Інші міждержавні угоди лише встановлюють юридичні межі, які дозволяють територіальним общинам або органам влади реалізувати угоди або договори, відповідні основні принципи яких наведені у другій категорії.

1. Типові міждержавні угоди Загальні положення міждержавних угод

- 1.1. Типова міждержавна угода про розвиток транскордонного співробітництва.
- 1.2. Типова міждержавна угода про транскордонні регіональні зв'язки.
- 1.3. Типова міждержавна угода про транскордонні місцеві зв'язки.
- 1.4. Типова міждержавна угода про транскордонне співробітництво на контрактній основі між місцевими органами влади.
- 1.5. Типова міждержавна угода про органи транскордонного співробітництва між місцевими органами влади.

2. Угоди, Статuti та Договори про основні принципи співробітництва між місцевими органами влади

- 2.1. Угода про основні принципи створення групи зв'язку між місцевими органами влади.
- 2.2. Угода про основні принципи координації управління транскордонними місцевими державними справами.
- 2.3. Угода про основні принципи створення транскордонних асоціацій приватного права.
- 2.4. Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими общинами (типу "приватне право").
- 2.5. Договір про основні принципи поставки товарів або надання послуг між прикордонними місцевими общинами (типу "публічне право").
- 2.6. Договір про основні принципи створення органів транскордонного міжобщинного співробітництва.

Якими є основні положення Додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Страсбург, 9 листопада 1995 року) ?

Основні положення Додаткового протоколу до Мадридської конвенції про транскордонне співробітництво є такими:

- угода про транскордонне співробітництво спричиняє обов'язки тільки для територіальних общин або властей, які її уклали (*Стаття 1*);
 - рішення, спільно ухвалені в рамках угоди про транскордонне співробітництво, виконуються територіальними общинами або властями в межах їхньої національної правової системи із дотриманням їхнього національного законодавства (*Стаття 2*);
 - угода про транскордонне співробітництво, що укладена територіальними общинами або властями, може передбачати створення органу транскордонного співробітництва, який може мати правосуб'єктність або не мати її. З урахуванням завдань, покладених на такий орган, та положень національного законодавства в угоді зазначається, суб'єктом якого права, державного чи приватного, він є в національних правових системах, до яких належать територіальні общини або власті, що укладають угоду (*Стаття 3*);
 - якщо орган транскордонного співробітництва має правосуб'єктність, така правосуб'єктність повинна визначатися у законодавстві Договірної Сторони, на території якої розташована його штаб-квартира.
- Орган транскордонного співробітництва виконує завдання, покладені на нього територіальними общинами або властями, відповідно до його цілей та у спосіб, передбачений національним законодавством, яке регулює його діяльність. Таким чином:
- a) діяльність органу транскордонного співробітництва регулюється його статутом та законодавством держави, на території якої розташована його штаб-квартира;
 - b) орган транскордонного співробітництва не має, однак, права вживати загальних заходів або заходів, які можуть зашкодити правам і свободам окремих осіб;
 - c) орган транскордонного співробітництва фінансується з бюджетів територіальних общин або властей. Він не має права встановлювати збори фіскального характеру. Він може у разі необхідності отримувати прибуток від послуг, наданих ним територіальним общинам або властям, користувачам або третім сторонам;
 - d) орган транскордонного співробітництва має річний кошторис і складає балансовий звіт, який затверджується ревізорами, що є незалежними від територіальних общин або властей, які беруть участь в угоді (*Стаття 4*);
- Договірні Сторони можуть, коли це дозволяє їхнє національне законодавство, вирішувати про те, що орган транскордонного співробітництва має бути суб'єктом державного права і що для цілей правової системи кожної Договірної Сторони будь-які заходи, яких він вживає, повинні мати таку саму юридичну силу і такі самі правові наслідки, що і заходи, яких вживають територіальні общини або власті, що уклали угоду (*Стаття 5*).

Отже, суть транскордонного співробітництва полягає у спільних діях, спрямованих на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, які перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін, та укладення з цією метою необхідних угод або домовленостей. Угоди укладені між місцевими органами влади країн Карпатського Євросоюзу регулюють транскордонні відносини на регіональному та місцевому рівні, доповнюючи правову базу створену на національних рівнях.

Якими є основні положення угод, укладених між органами влади Закарпатської області, Україна та інших прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Карпатського регіону ?

Основні положення Рамкової угоди про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким краєм Словацької республіки, укладеної у 1999 році:

У сфері економіки Сторони сприятимуть:

- обміну досвідом і організації різних форм навчання з питань реалізації механізмів ринкової економіки і зміни форм власності;
- участі суб'єктів господарської діяльності Сторін у взаємній торгівлі, семінарах, нарадах і зустрічах представників ділових кіл;
- обміну актуальною економічно-господарською та юридичною інформацією;
- взаємному розвитку експортно-імпортних відносин, в першу чергу в переробці надлишків сільськогосподарської продукції та виробництві товарів широкого вжитку із місцевої сировини;
- налагодженні широкої кооперації в галузі використання сировини, матеріалів, насіння, племхудоби, добрив, засобів захисту рослин, машин та обладнання;
- обміну технологіями і науковими досягненнями;
- налагодженню співпраці між господарськими та виробничими об'єднаннями, в тому числі шляхом створення спільних підприємств, господарських товариств та розширення спільної виробничої діяльності;
- розробці пропозицій щодо відкриття нових пунктів пропуску на спільному українсько-словацькому кордоні;
- розробці спільних проектів по розбудові прикордонної та транспортної інфраструктури з поданням на міжнародний тендер для фінансування через європейські програми "TACIS" та "PHARE".

Основні положення Угоди про співробітництво між Пряшівським крайським урядом, Словацька Республіка і Закарпатською обласною державною адміністрацією, Україна, укладеної у 2000 році:

Сторони зобов'язуються визначати і підтримувати розвиток співробітництва різними, попередньо погодженими, формами в областях визначених в Статті 1 цієї Угоди, в тому числі такі як:

- взаємний обмін делегаціями органів влади обох Сторін,
- активна робота в органах словацько-українського транскордонного співробітництва, підготовка пропозицій щодо розвитку ефективної співпраці в сферах спільних інтересів і потреб,
- підтримка розвитку економічної і торговельної діяльності, в тому числі в сфері розвитку малого і середнього бізнесу,
- взаємний обмін інформацією і досвідом в сфері підприємництва і торгівлі, інвестицій, створення спільних підприємств і в правових аспектах пов'язаних з цим,
- взаємний обмін інформацією в сфері розробки і реалізації регіональної політики і регіонального розвитку,
- впровадження спільних стратегій розвитку транскордонного співробітництва і наступних концептуальних документів в сфері транскордонного співробітництва,
- обмін інформацією і досвідом в сфері охорони і використання природного середовища,

- обмін інформацією і досвідом в сфері туризму, агротуризму, відпочинку на воді, розвиток і впровадження корисних інформаційних систем в сфері туризму,
- спільна координація здійснення аналізу і територіальних планів в прикордонних областях,
- підтримка започаткування і розвитку співробітництва суб'єктів і інституцій освіти, культури, спорту, досліджень і науки, розташованих на території обох Сторін,
- підтримка діяльності місцевих і регіональних суб'єктів, метою яких є започаткування і розвиток співробітництва в тому числі співробітництва між виконавчими органами рад та органами місцевого самоврядування,
- надання допомоги і обмін досвідом в сфері децентралізації державної справи і реформи громадських справ, і створення структур регіонального самоврядування,
- обмін досвідом в сфері управління транспортом і дорожньою справою, розвиток транспортної інфраструктури,
- обмін досвідом в сфері соціальної і культурної інтеграції, надання соціальних служб і охорони здоров'я.

Основні положення Угоди про ІНТЕРРЕГІО - про трілатеральне співробітництво Закарпатської області (Україна), Сату-Марського повіту (Румунія) та області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина), укладеної 6 жовтня 2000 року:

ІНТЕРРЕГІО на транскордонних територіях Угорщини, Румунії, України планує і реалізує розвиток у наступних конкретних напрямках:

- спільний кордон і інфраструктури, які відносяться до нього;
- V. Європейський транспортний коридор (автостради, залізниця та ін.), а також розбудова інфраструктури області Сатмар, яка відноситься до ІНТЕРРЕГІО;
- охорона природи, навколишнього середовища та водних ресурсів;
- економіка та іноземний туризм;
- збереження спільних культурних спадщин населення прикордонних регіонів;
- освіта та культура.

ІНТЕРРЕГІО підтримує, координує, організує та розвиває розробку та реалізацію транскордонних проектів та програм згідно додатків.

ІНТЕРРЕГІО у рамках своїх можливостей підтримує ті проекти та програми міст та сіл, які відповідають інтересам розвитку транскордонних територій ІНТЕРРЕГІО.

ДОДАТОК до трілатеральної Угоди ІНТЕРРЕГІО про співробітництво Закарпатської області (Україна), Сату-Марського повіту (Румунія) та області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина):

I. Двохсторонній українсько-угорський проект Міжнародний пункт переходу Лужанка-Берегишурень:

- будівництво об'єктів митної і прикордонної інфраструктури;
- будівництво об'їзних шляхів в обхід м. Берегова і с. Лужанка.

II. Трьохсторонній українсько-румунсько-угорський проект Міжнародна ріка Тиса:

- будівництво та відновлення водозахисних дамб, берегоукріплення;
- створення автоматизованої інформаційно-вимірювальної системи прогнозу паводків і управління водними ресурсами в басейні р.Тиса;
- створення міжнародного Еко-Центру "Тиса" та міжнародної природоохоронного регіону "Тисянська долина";

- створення тристоронньої моніторингової системи в басейні р. Тиса.

III. Двохсторонній українсько-угорський проект Мукачівський замок:

- завершення реставраційних робіт;
- внесення під патронат ЮНЕСКО;
- виготовлення пам'ятника Ілоні Зріні.

IV. Двохсторонній українсько-румунський проект Міжнародний пункт переходу Дяково-Халмеу:

- будівництво об'єктів митної і прикордонної інфраструктури.

V. Реалізація спільного проекту природно-рекреаційного комплексу на базі солених озер в районі смт.Солотвино Тячівського району.

VI. Розробка і реалізація проекту щодо розвитку спортивно-туристичного комплексу "Синяк" Мукачівського району.

Основні положення Рамкової угоди про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України та Повіту Марамуреш Республіки Румунія:

В галузі економіки Сторони сприятимуть:

- обміну досвідом в організації різних форм навчання з питань механізму ринкової економіки та зміни форм власності;
- участі суб'єктів господарської діяльності Сторін у взаємній торгівлі, семінарах, нарадах та зустрічах представників ділових кіл;
- обміну актуальною економічно-господарською та юридичною інформацією;
- взаємному розвитку експортно-імпортних відносин, у першу чергу, в переробці надлишків сільськогосподарської продукції та виробництві товарів широкого вжитку із місцевої сировини;
- налагодженню широкої кооперації в галузі використання сировини, матеріалів насіння, племінної худоби, добрив, засобів захисту рослин, машин та обладнання;
- обміну технологіями та науковими дослідженнями;
- налагодженню співпраці між господарськими та виробничими об'єднаннями, в тому числі шляхом створення спільних підприємств, господарських товариств та розширення спільної виробничої діяльності з залученням інвестицій з обох Сторін в рамках дії Закону України "Про пільговий режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області".

Основні положення Угоди між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща про транскордонне співробітництво, укладеної 21 червня 2002 року:

Сторони будуть сприяти реалізації співпраці регіонів, міст, сільських громад, установ та підприємств, у таких галузях:

- прикордонна та транспортна інфраструктура; сільське господарство та переробна промисловість;
- освіта і професійна підготовка; охорона середовища;
- цивільна оборона;
- охорона прав національних меншин та їх культурної спадщини;
- інтеграція держав Центрально-Східної Європи з Європейським Союзом та інших галузях, які є предметом спільної зацікавленості та взаємної письмової

домовленості Сторін.

Співпраця Сторін буде торкатися зокрема:

1. Обміну інформацією та досвідом у сфері економічної діяльності з детальним узгодженням підтримки контактів між представниками та організаціями, малих та середніх підприємств та установами, що підтримують розвиток підприємництва;
2. Обміну інформацією та досвідом пов'язаних з діяльністю та умовами інвестицій у спеціальних економічних зонах;
3. Обміну інформацією та досвідом у сфері впровадження механізмів ринкової економіки та майнових перетворень;
4. Обміну інформацією та досвідом у сфері впровадження та розповсюдження сучасних технологій вирощування, зберігання та переробки продукції сільського господарства;
5. Обміну інформацією та досвідом у сфері охорони середовища, а особливо проведення спільних досліджень і прикордонного моніторингу та вжиття спільних заходів з метою запобігання та ліквідації наслідків забруднення середовища;
6. Вжиття необхідних заходів щодо введення в дію пункту переходу на спільному міждержавному кордоні;
7. Налагодження нових та розвиток існуючих контактів між закладами науки і освіти та науково-дослідними центрами, шляхом обміну груп молоді та галузевих працівників;
8. Обміну інформацією та спільних дій у випадку надзвичайних техногенних та природних катаклізмів, зокрема аварій пов'язаних з викидами та розповсюдженням небезпечних хімічних елементів, а також катастроф, ураганів, повеней, буреломів, пожеж, радіологічного забруднення, епідемій та епізотій, які можуть справити негативний вплив на території обидвох сторін;
9. Розвитку контактів та обміну досвідом між органами та підрозділами державних адміністрацій;
10. Обміну інформацією і досвідом у галузі політики щодо національних меншин: відповідно, української - на території Підкарпатського воєводства і польської - на території Закарпатської області;
11. Обміну інформацією і досвідом у галузі методів і форм охорони культурної спадщини між відповідними службами Підкарпатського воєводства і Закарпатської області;
12. Обміну інформацією і досвідом у галузі процесів пристосування у контексті інтеграції у Європейський Союз з детальним врахуванням нових функцій і завдань органів державної влади, а також нових форм міжрегіональних контактів в рамках програм дво-та багатосторонньої співпраці.

Який спеціалізований нормативно-правовий акт є правовою основою транскордонного співробітництва в Україні ?

Основним нормативно-правовим актом, який регулює процес транскордонне співробітництво є Закон України “Про транскордонне співробітництво” (№ 1861-IV від 24 червня 2004 року), текст якого наводиться повністю:

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про транскордонне співробітництво

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади транскордонного співробітництва.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

транскордонне співробітництво - спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством;

еврорегіон - організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво;

суб'єкти транскордонного співробітництва - територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво;

угода про транскордонне співробітництво - угода між суб'єктами транскордонного співробітництва, яка регламентує правові, організаційні, економічні та інші аспекти цього співробітництва;

учасники транскордонного співробітництва - юридичні та фізичні особи, громадські організації, що беруть участь у транскордонному співробітництві;

спільні проекти (програми) - комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад;

проекти (програми) транскордонного співробітництва - комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва;

державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва - сукупність рішень і дій організаційного, правового, фінансового характеру органів державної влади України, спрямованих на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва;

державна програма розвитку транскордонного співробітництва - комплекс заходів органів державної влади України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва, які здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України.

Стаття 2. Мета та принципи транскордонного співробітництва

Метою транскордонного співробітництва є розвиток соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва на основі таких принципів:

повага до державного суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів держав;

урахування під час укладення угод про транскордонне співробітництво повноважень суб'єктів та прав учасників транскордонного співробітництва;

узгоджене усунення політичних, економічних, правових, адміністративних та інших перешкод для взаємної співпраці.

Стаття 3. Правова основа транскордонного співробітництва

Правовою основою транскордонного співробітництва є Конституція України, міжнародні договори України, що регулюють відносини у цій сфері, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші нормативно-правові акти.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються правила міжнародного договору України.

Стаття 4. Мета та принципи державної політики у сфері транскордонного співробітництва

Метою державної політики у сфері транскордонного співробітництва є створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення.

Державна політика у сфері транскордонного співробітництва ґрунтується на принципах:

- законності;
- чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між суб'єктами транскордонного співробітництва України;
- гармонізації загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
- забезпечення рівних можливостей для регіонів України щодо співпраці в рамках транскордонного співробітництва;
- розмежування відповідальності та повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади з метою найбільш ефективного розв'язання проблем та завдань у сфері транскордонного співробітництва;
- створення ефективних механізмів забезпечення умов для здійснення транскордонного співробітництва.

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Стаття 5. Сфери та організаційні форми транскордонного співробітництва

Транскордонне співробітництво в межах повноважень суб'єктів транскордонного співробітництва України може здійснюватися в економічній, соціальній, науково-технічній, культурно-освітній, екологічній та інших сферах, а також у питаннях надання взаємної допомоги у надзвичайних ситуаціях.

- Транскордонне співробітництво може здійснюватися:
- в межах створеного єврорегіону;
 - шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;
 - шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Суб'єкти транскордонного співробітництва України відповідно до законодавства можуть обирати інші форми транскордонного співробітництва.

Стаття 6. Координація транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва

Загальну координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики.

Інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у координації та розвитку транскордонного співробітництва відповідно до їх компетенції.

Стаття 7. Повноваження суб'єктів транскордонного співробітництва України

Суб'єкти транскордонного співробітництва України в межах своїх повноважень та відповідно до законодавства України:

укладають угоди про транскордонне співробітництво і забезпечують їх виконання;
забезпечують виконання зобов'язань України за міжнародними договорами України про транскордонне співробітництво;

беруть участь у розробленні та реалізації спільних проектів (програм);
приймають рішення про вступ до відповідних міжнародних асоціацій, інших об'єднань;

вносять пропозиції щодо запровадження спеціального порядку пропуску через державний кордон;

вносять у разі потреби у встановленому порядку пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства з питань транскордонного співробітництва.

Стаття 8. Угоди про транскордонне співробітництво

Суб'єкти транскордонного співробітництва України в межах своїх повноважень та відповідно до законодавства можуть укладати угоди про транскордонне співробітництво.

Угоди регламентують правові, організаційні, економічні та інші аспекти співробітництва.

Суб'єкти транскордонного співробітництва України за запитами центральних органів виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, надають інформацію щодо виконання угод про транскордонне співробітництво, а також про його результати.

Стаття 9. Органи транскордонного співробітництва

Угоди про транскордонне співробітництво можуть передбачати утворення органів транскордонного співробітництва.

Статус, функції, повноваження та джерела фінансування органів транскордонного співробітництва визначаються міжнародними договорами України про транскордонне співробітництво, угодами про транскордонне співробітництво, законодавством держав, на території яких вони розміщені, статутами цих органів.

У разі коли угодою про транскордонне співробітництво передбачається розміщення органів транскордонного співробітництва на території України, вони можуть утворюватися як юридичні особи. В окремих випадках їхні функції можуть покладатися на відповідні виконавчі органи місцевого самоврядування та структурні підрозділи місцевих органів виконавчої влади.

Орган транскордонного співробітництва виконує завдання, покладені на нього територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади, відповідно до його повноважень та у порядку, передбаченому законодавством України.

Розділ III ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Стаття 10. Принципи та форми державної підтримки

Основними принципами державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва є:

об'єктивність, відкритість та економічна обґрунтованість відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва для надання державної підтримки;

концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних та найбільш обґрунтованих проектах (програмах) з метою досягнення максимального ефекту їх реалізації;

забезпечення умов для використання організаційних, фінансових, інституційних можливостей суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва України у розробленні та здійсненні заходів щодо реалізації проектів (програм) транскордонного співробітництва;

недопущення використання цільової державної підтримки для фінансування поточних потреб соціально-економічного розвитку регіонів.

Державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва передбачає:

визначення пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва;

відбір проектів (програм) транскордонного співробітництва, які потребують державної підтримки;

розроблення та виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги та підтримки суб'єктам і учасникам транскордонного співробітництва України.

Стаття 11. Державні програми розвитку транскордонного співробітництва

Державна фінансова підтримка може надаватися проектам (програмам) транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі за цілями, пріоритетами, необхідними ресурсами та тривалістю їх реалізації згідно з порядком, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державні програми розвитку транскордонного співробітництва розробляються суб'єктами транскордонного співробітництва України, погоджуються із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики, Міністерством фінансів України та Міністерством закордонних справ України, а також центральними органами виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, та подаються в установленому законодавством порядку Кабінету Міністрів України.

Стаття 12. Функції центральних органів виконавчої влади у сфері державної підтримки транскордонного співробітництва

Центральні органи виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, відповідно до законодавства:

надають правову, інформаційну, методичну, організаційну підтримку суб'єктам і учасникам транскордонного співробітництва України;

розробляють порядок підготовки проектів (програм) транскордонного співробітництва та державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

розробляють положення про проведення конкурсу проектів (програм) транскордонного співробітництва, які претендують на включення до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

проводять моніторинг виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

розглядають пропозиції суб'єктів транскордонного співробітництва України щодо включення проектів (програм) транскордонного співробітництва до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

здійснюють у межах своєї компетенції координацію та взаємне узгодження державних галузевих, регіональних програм і державних програм розвитку транскордонного співробітництва під час формування проекту Державного бюджету України на відповідний рік.

Стаття 13. Функції суб'єктів транскордонного співробітництва України у сфері державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва

Суб'єкти транскордонного співробітництва України:
організують та координують роботу з підготовки та реалізації проектів (програм) транскордонного співробітництва;
беруть участь у розробленні спільних проектів (програм) та координують їх реалізацію;
розробляють або беруть участь у розробці державних програм розвитку транскордонного співробітництва;
забезпечують у межах своєї компетенції виділення в установленому порядку з місцевих бюджетів коштів на розвиток транскордонного співробітництва.

Розділ IV

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Стаття 14. Фінансове забезпечення транскордонного співробітництва

Видатки на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законом. Для фінансування проектів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога згідно із законодавством України.

Обсяги державної фінансової підтримки розвитку транскордонного співробітництва визначаються у законі про Державний бюджет України на відповідний рік згідно з державними програмами розвитку транскордонного співробітництва, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Обсяги коштів, що спрямовуються суб'єктами транскордонного співробітництва України на виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва, визначаються у відповідних місцевих бюджетах.

Заходи щодо виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва фінансуються за рахунок бюджетних призначень головних розпорядників коштів Державного бюджету України на відповідний рік.

Розділ V

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:
 - привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
 - забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;
 - прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону.
3. Кабінету Міністрів України передбачити кошти на розвиток транскордонного співробітництва при розробці проектів Державного бюджету України на 2005 рік та на наступні роки.

Які повноваження місцевих та регіональних органів влади в Україні сприяють участі у процесі транскордонного співробітництва ?

Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування” (№ 280/97-ВР від 21 травня 1997 року) до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад належать:

- прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;
- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування (Стаття 26).

До делегованих повноважень сільських, селищних, міських рад належать:

- організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;
- створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності;
- забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України (Стаття 35).

До виключної компетенції районних та обласних рад належать:

- прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;
- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання (Стаття 43).

Відповідно до Закону України “Про місцеві державні адміністрації” місцева адміністрація:

- розробляє проекти програм соціально-економічного розвитку і подає їх на затвердження відповідній раді, забезпечує їх виконання, звітує перед відповідною радою про їх виконання (Стаття 17);
- забезпечує виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території;
- сприяє розвитку міжнародного співробітництва в галузі економіки, захисту прав людини, боротьби з тероризмом, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, туризму, фізкультури і спорту;
- укладає договори з іноземними партнерами про співробітництво в межах компетенції, визначеної законодавством;
- сприяє зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на її території, незалежно від форм власності;
- організовує прикордонну і прибережну торгівлю (Стаття 26).

Яку роль відводить транскордонному співробітництву концепція регіональної політики в Україні ?

Відповідно до Концепції державної регіональної політики (затвердженої Указом Президента України від 25 травня 2001 року N 341/2001:

- головною метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дійовості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

... налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також *розвитку транскордонного співробітництва як дійового засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем;*

- для поліпшення державного регулювання у сфері реалізації державної регіональної політики передбачається:

... стимулювання розвитку транскордонних та міжрегіональних економічних зв'язків на основі виробничої кооперації та інтеграції, створення відповідних промислово-фінансових груп, інших сучасних форм господарювання; передбачається розроблення пропозицій щодо законодавчого розширення можливостей місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для розвитку транскордонного та міжрегіонального економічного співробітництва та щодо впорядкування такого співробітництва;

- оптимізація територіальної організації державної влади та місцевого самоврядування має забезпечити підвищення ефективності управління процесами розвитку регіонів шляхом ... розширення повноважень та функцій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва, залучення іноземних інвестицій, використання фінансових та інших видів ресурсів для забезпечення розвитку регіонів.

Отже, в Україні безпосередньою управлінською ланкою-учасником транскордонного співробітництва, яка реалізовує норми міжнародних угод та національного законодавства, є регіональні та місцеві органи влади обласного, районного рівнів та органи самоврядування територіальних громад місцевого рівня. В межах компетенції, і з метою виконання державних програм, місцеві органи мають право приймати власні підзаконні нормативні акти. Однак, актуальним є питання про надання більшої незалежності цим інститутам у прийнятті рішень, ширших нормативних повноважень, а також встановлення реальної відповідальності на місцевому рівні за результат діяльності, що відповідає європейським стандартам.

Який документ, що регулює транскордонне співробітництво, був прийнятий Закарпатською обласною радою?

Рішенням № 476 від 10.01.2005 р. Закарпатська обласна рада прийняла Програму розвитку транскордонного співробітництва на 2005 - 2006 роки, в якій зазначено:

- У зв'язку з інтеграційними процесами важливого значення для Закарпаття набуває діяльність у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Це дієвий засіб зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем через впровадження спільних транскордонних проектів та програм регіонального розвитку.

- На сьогодні перед органами виконавчої влади і місцевого самоврядування стоїть важливе завдання: ефективно використання геополітичних та гео економічних переваг Закарпаття як "зовнішнього" регіону Європейського Союзу з метою прискорення економічного та соціального розвитку краю.

- У зв'язку з інтеграційними процесами та впровадженням Європейською Комісією програм розбудови відносин з країнами-сусідами можливості Закарпатської області в сфері роботи з європейськими фондами значно збільшилися. Відповідно до Повідомлення Європейської Комісії "Розширена Європа - сусідні країни" на період 2004 - 2006 рр. передбачається фінансування транскордонних програм загальним обсягом 955 млн. євро, 700 млн. з яких буде надано програмою "ІНТЕРРЕГ", 90 млн. євро - ФАРЕ, 75 млн. євро - "ТАСІС", 45 млн. євро - "КАРДС" і 45 млн. євро - програмою "МЕДА". Це означає, що за умови системного підходу до розробки неприбуткових проектів, висококваліфікованої та інтенсивної роботи з Європейськими Фондами Закарпатська область має можливість

залучити необхідні кошти міжнародної технічної допомоги для вирішення проблем в пріоритетних сферах розвитку регіону.

- Здійснення інтеграційних процесів у прикордонних регіонах безпосередньо впливає на розвиток Закарпатської області через розгортання транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні та визначає гостру необхідність продовження та подальшої реалізації Програми розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області до 2006 року.

Чим саме була викликана необхідність затвердження Програми розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2005 - 2006 роки?

Існує цілий ряд об'єктивних причин, що спонукали прийняти Програму розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2005 - 2006 роки (далі Програма), зокрема деякі з них:

- зовнішньополітичною стратегією зближення України з Європейським Союзом, яка розглядає транскордонне співробітництво як один із інструментів європейської інтеграції;
- впливом процесів глобалізації світової економіки на просторовий розвиток України, зокрема, можливістю оцінити конкурентоспроможність Закарпатської області у порівнянні з прилеглими регіонами сусідніх держав;
- наближенням кордону Європейського Союзу, що вимагає вироблення стратегії використання переваг транскордонного співробітництва Закарпаття із прикордонними територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах, що дозволить нейтралізувати негативні наслідки, які можуть виникнути у зв'язку з введенням візового режиму, запровадженням сусідніми державами нового законодавства у сфері регулювання торгівлі та міграції;
- впровадженням нових умов та процедур фінансування Європейською Комісією транскордонних програм в Україні (Повідомлення Європейської Комісії "Розширена Європа"), які передбачають спільну з прикордонними регіонами участь у розробці та поданні стратегічних проектів для залучення міжнародних донорських коштів у розвиток регіонів;
- необхідністю створення збалансованої просторової структури з метою узгодження та синхронізації програм розвитку по обидві сторони кордону;
- необхідністю продовження роботи над програмним документом спільного розвитку прикордонних територій "Стратегія "Карпати 2003 - 2011" з метою впровадження стратегічного підходу для вирішення проблем Закарпатської області як прикордонного регіону;
- необхідністю враховувати транскордонні специфічні умови розвитку в національних та регіональних програмах;
- необхідністю координування діяльності агенцій місцевого розвитку та надання їм інформаційно-консультаційної допомоги з метою підвищення ефективності розробки донорських проектів для залучення додаткових коштів у розвиток районів.

Яка основна мета Програми розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2005 - 2006 роки?

Основною метою Програми є:

- прискорення економічного та соціального розвитку Закарпатської області через використання її геополітичних та гео економічних переваг;

- нейтралізація негативних наслідків, які можуть виникнути у зв'язку з розширенням Європейського Союзу (введення візового режиму, запровадження сусідніми державами нового законодавства у сфері регулювання торгівлі, міграції та ін.).

Які основні завдання визначає Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2005 - 2006 роки?

Програма визначає такі основні завдання:

- підвищення ефективності розвитку транскордонного співробітництва через впровадження та реалізацію програмного документа "Стратегія розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні "Карпати 2003 - 2011";
- підвищення економічної привабливості Закарпатської області;
- створення необхідних умов для використання позитивних наслідків процесів розширення Європейського Союзу, а також нейтралізації негативного впливу цих процесів на розвиток регіону;
- створення сприятливого середовища для здійснення ефективного співробітництва з Європейським Союзом;
- створення необхідних умов для залучення додаткових донорських коштів відповідно до нових інструментів регулювання донорських програм з боку Європейської комісії.

Реалізація мети та завдань Програми є можливою за умови соціального партнерства між обласними адміністраціями, обласними радами, органами місцевого самоврядування, науковими закладами, неприбутковими організаціями регіонального розвитку прикордонних регіонів.

Частина 4.**Кращий досвід транскордонного співробітництва у Карпатському
регіоні
(організації, проекти, ініціативи)****Карпатський Єврорегіон**

Асоціацію "Карпатський Єврорегіон" було створено на зустрічі міністрів закордонних справ України, Угорщини та Польщі, яка відбулася 14 лютого 1993 року у м. Дебрецен, Угорська республіка, де було підписано спільну Декларацію міністрів закордонних справ та установчі документи асоціації "Карпатський Єврорегіон". На той час представники Румунії були присутніми на зустрічі у Дебрецені, але утрималися від приєднання двох своїх повітів до асоціації "Карпатський Єврорегіон", оскільки румунське законодавство не надавало можливості місцевим органам влади самостійно вирішувати питання про входження до міжнародних організацій. Істотні позитивні зміни у відношенні до транскордонного співробітництва відбулися в Румунії після підписання двостороннього договору між Україною та Румунією, в результаті якого румунські повіти Сату Маре та Марамуреш ввійшли як повноправні члени до асоціації "Карпатський Єврорегіон" (далі - КЄ).

Важливим міжнародним документом, який регламентує роботу КЄ і єврорегіонів взагалі, так само як і процеси прикордонного співробітництва в усій Європі, є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між регіональними общинами або властями, схвалена 21 травня 1980 року. У 1993 році Україна приєдналася до Конвенції. Також урядом України було прийнято важливий документ з метою підтримки і розвитку єврорегіонів, а саме Постанову № 587 від 29 квітня 2002 року. Відповідно до цього документа основними завданнями розвитку єврорегіонів є підтримка взаємовигідних зв'язків з сусідніми країнами, а також з державами Євросоюзу, поступове усунення адміністративних і правових перешкод, які стримують розвиток транскордонної взаємодії.

Отже, на сьогоднішній день КЄ є відкритою міжнародною асоціацією, до складу якої входять прикордонні адміністративні одиниці п'яти держав – Польщі, Словаччини, Угорщини, України та Румунії. У лютому 1993 року, коли було засновано Асоціацію, Карпатський Єврорегіон охоплював територію 53 200 кв.км з 5 млн. чол. населення. Протягом останніх років ці показники збільшилися відповідно до 141 485 кв.км площі і 14,8 млн. населення. До складу КЄ входять адміністративно-територіальні одиниці, а також окремі населені пункти.

Територія КЄ**Україна**

Площа - 56660 кв. км. Територія складається з чотирьох областей, розташованих у західній частині України: Львівська; Закарпатська; Івано-Франківська; Чернівецька.

Угорщина

Площа - 28639 кв. км Територія складається з п'яти округів (megye), розташованих у північно-східній частині Угорщини: Боршод-Абауй-Земплін; Гайду-Бігар; Гевеш; Йас-Надькун-Солнок; Саболич-Сатмар-Берег; а також міст: Мішкольц; Дебрецен; Егер; Ніредьгаза.

Польща

Площа – 18683 кв. км. Територія складається з чотирьох регіональних територіальних одиниць (województwo), розташованих у південносхідній Польщі: Кросно; Перемишль; Жешув; Тарнув.

Словаччина

Площа - 10459 кв. км. До складу КЄ входять органи державної влади міст і сіл розташованих на території таких районів (okres): Бардіїв; Гуменне; Кошице, I-IV околиці; Межилаборце; Міхаловце; Пряшів; Сабінов; Сніна; Собранце; Стропков; Свидник; Требішов; Вранов.

Румунія (з 1997 р.)

Площа - 27104 кв. км Територія складається з таких адміністративних одиниць: Сату-Маре; Мараморш; Бігор; Салай; Ботошані.

Правові засади функціонування Карпатського Єврорегіону

Карпатський Єврорегіон (КЄ) з точки зору правового статусу не є окремою юридичною особою. Це транскордонна асоціація прикордонних адміністративних районів України, Польщі, Угорщини, Словаччини і Румунії, яка створена з метою координації транскордонного співробітництва.

14 лютого 1993 р. у Дебрецені (Угорщина) були схвалені Угода і Статут, які є основними правовими актами, що регулюють функціонування КЄ.

Організаційна структура Асоціації "Карпатський Єврорегіон" включає:

- Раду;
- Виконавчого директора;
- Секретаріат;
- Національні представництва;
- Робочі комісії.

До складу Ради входять 15 чоловік (по 3 представники від кожної країни-учасниці). 25 січня 1996 р. на XIV засіданні Ради Карпатського Єврорегіону (Егер, Угорщина) було затверджено положення про Секретаріат Асоціації "Карпатський Єврорегіон".

Згідно з цим положенням *виконавчі та адміністративні функції здійснює виконавчий директор*, який призначається Радою КЄ на два роки на підставі конкурсного відбору, який проводиться в регіонах-членах КЄ. До повноважень виконавчого директора входить організація виконання рішень Ради КЄ, керівництво Секретаріатом, координація діяльності робочих комісій та національних представників, підготовка проектів угод, проектів засідань Ради, підтримка контактів з місцевими та міжнародними інституціями; організаційне забезпечення діяльності КЄ здійснює *Секретаріат*, керівником якого є виконавчий директор.

З 1998 р. в структурі КЄ діють 5 робочих комісій:

1. Комісія із захисту довкілля та туризму (координується польською стороною).
2. Комісія з регіонального економічного співробітництва (координується угорською стороною).
3. Комісія з розвитку соціальної інфраструктури (координується українською стороною).
4. Комісія з прикордонної торгівлі (координується ру-мунською стороною).
5. Комісія аудиту та контролю (ревізійна комісія).

Участь України в асоціації КЄ має важливе стратегічне значення. Партнерство і транскордонна співпраця між прикордонними областями України, Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії не обмежується співробітництвом в економічній, культурній, соціальній та екологічній сферах, а являє собою важливий інтеграційний інструмент для розвитку і поглиблення загальноєвропейських процесів інтеграції.

Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”

Контактна інформація:

Адреса: 88015 Україна, Закарпатська область, м. Ужгород, вул. 8-го Березня, 46

Телефон: (+380) 312.619 629

Факс: (+380) 312.619 629

Електронна пошта: office@arg.com.ua

Веб-сайт: www.arg.org.ua

Контактна особа: Валерій Грищенко, директор агентства

Мета діяльності:

Забезпечення сталого та збалансованого розвитку Закарпатської області як важливої та невід’ємної складової Карпатського регіону.

Основні напрямки діяльності:

- Розробка комплексу заходів, направлених на створення позитивного іміджу регіону, підвищення його інвестиційної привабливості;
- Просування регіону на міжнародному рівні, привернення до Закарпаття уваги міжнародних донорських та фінансових організацій;
- Залучення міжнародних і вітчизняних фінансових інституцій до участі у розвитку області;
- Пожвавлення інвестиційної та підприємницької діяльності;
- Розв’язання соціально-економічних проблем регіону;
- Сприяння розвитку соціально-культурної інтеграції в Карпатському регіоні;
- Розвиток сільської місцевості області шляхом розвитку туризму та сільського господарства;
- Сприяння розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні;
- Залучення місцевих органів влади та громадських організацій до активної участі у розвитку Закарпаття;
- Розробка, координація програм і заходів з питань транскордонного співробітництва і регіонального розвитку;
- Представництво проектів неприбуткового характеру у сфері екології, розвитку малого та середнього бізнесу, рекреації та туризму, розвитку інфраструктури, з метою залучення коштів та інвестицій на їх реалізацію;
- Співпраця з культурними товариствами, агентствами розвитку, іншими неприбутковими організаціями, діяльність яких пов’язана з питаннями транскордонного співробітництва та регіонального розвитку;
- Співпраця з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, їх структурними підрозділами, з метою ефективного використання напрацьованих матеріалів, програм та проектів, їх подальшої реалізації.

Результати діяльності:

- *Дні добросусідства*, а саме: на українсько-словацькому кордоні – 11 травня 2002 року; на українсько-польському кордоні – 7 вересня 2002 року; на українсько-румунському кордоні – 22 вересня 2002 року, під час яких було обговорено питання відкриття нових чи зміни статусу існуючих пунктів перетину кордону, активізації різних форм транскордонного співробітництва.
- *Міжнародні конференції*, присвячені проблематиці транскордонного співробітництва, зокрема конференція Ради Європи з питань українсько-словацького транскордонного співробітництва (30-31 травня 2002 року), основним результатом якої було схвалення

декларації про основні напрямки транскордонного співробітництва між Україною та Словаччиною на короткострокову перспективу.

- **Ініціювання створення мережі агентств регіонального/місцевого розвитку Закарпатської області** спільно із ЗФПП “ТЕС Фонд” та Агентством “Європоліс”, до складу якої входять 7 організацій, що визначають серед своїх пріоритетів участь у транскордонному співробітництві. Для підвищення ефективності цієї діяльності у 2002 році було реалізовано програму прискореного тренінгового навчання персоналу агентств.
- **Перший Інформаційний день Європи** в м. Ужгород (27 серпня 2002 р.), метою якого було поширення серед представників різних суспільних секторів інформації про наслідки для Закарпатської області та України в цілому розширення Європейського Союзу на схід.
- **Зустрічі партнерів** проекту “Карпати 2003-2011”, метою якого є розробка “Стратегії розвитку транскордонного співробітництва (ТКС) у Карпатському регіоні (2004-2011)”, яка сприятиме синхронізації зусиль представників органів влади та громадських організацій Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії та України у сфері розвитку ТКС. Під час зустрічей було визначено пріоритети розвитку ТКС у регіоні та сформовано однойменні робочі групи.
- **Міжнародна конференція експертів з ТКС прикордонних регіонів п’яти сусідніх держав**, на якій було закладено основи майбутньої Стратегії ТКС. Зокрема, було зроблено аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз розвитку ТКС у Карпатському регіоні; визначено коротко- та довгострокові цілі розвитку пріоритетних напрямків ТКС; сформульовано загальне бачення стану Карпатського регіону в 2011 році.
- **Видання кількох інформаційних бюлетенів** про діяльність АРР “Закарпаття” та його партнерів в рамках проекту “Карпати 2004-2011”.
- **Створення веб-сайту** як одного з інструментів обміну інформацією між експертами цільових прикордонних областей Карпатського регіону та управління процесом реалізації Стратегії транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні.
- **Розробка та видання даного посібника з транскордонного співробітництва** з метою сприяння розвитку ТКС у Карпатському регіоні шляхом інформаційного забезпечення зацікавлених установ та організацій.

Закарпатський фонд підтримки підприємництва “ТЕС Фонд”

Контактна інформація:

Адреса: 88015 Україна, Закарпатська область, м. Ужгород, вул. 8-го Березня, 46

Телефон: (+380) 312.619 601

Факс: (+380) 312.619 624

Електронна пошта: tesfund@tes.org.ua

Веб-сайт: www.tes.org.ua

Контактна особа: Євген Лукша, голова Правління ТЕС-Фонду

Мета діяльності:

Розвиток якісно нової підприємницької культури населення Закарпаття, шляхом надання послуг, необхідних для успішного ведення власної справи.

Основні напрямки діяльності:

- Забезпечення зростаючого переліку послуг для розвитку бізнесу, в тому числі консультації та поради новоствореним і діючим підприємствам Закарпатської області (ТЕС Консалт).
- Організація і розвиток транскордонних ділових можливостей (заходи по розвитку ділових стосунків – зустрічі підприємців, виставки; забезпечення відповідної інформації);
- Організація і забезпечення ефективного процесу бізнес-інкубації підприємницьких структур (ТЕС Бізнес-інкубатор).

Види послуг:

ТЕС Консалт:

- Консультації з усіх аспектів бізнесу;
- Консультації по створенню підприємства (реєстрація, оподаткування, фінансовий менеджмент, бухгалтерія та налагодження ділового співробітництва);
- Консультації та допомога в отриманні кредитів, грантів та податкових пільг;
- Допомогу у розробці інвестиційних, маркетингових та бізнес-планів;
- Консультації з питань маркетингу та організації продажу (включаючи пошук партнерів та допомогу у експортно-імпорتنих операціях);
- Допомогу з питань зовнішньоекономічної діяльності;
- Консультації з питань роботи на комп'ютері;
- Послуги з усних та письмових перекладів.

Постійні навчальні програми:

- Як розпочати власну справу;
- Бізнес-планування;
- Маркетинг та дослідження ринку;
- Техніка ефективного продажу;
- Управління фінансами підприємства;
- Управління персоналом.

ТЕС Бізнес-інкубатор:

Офісні та виробничі приміщення для підприємців.

Результати діяльності:

- Безпосередньо надав допомогу більш ніж 500 клієнтам (початківці і діючі підприємства);

- Співпрацює з місцевими органами влади у питаннях реформування та створення структур, які сприяють розвитку економіки регіону;
- Розробив цілий перелік інформаційних послуг для місцевих та іноземних підприємців;
- Реалізував кілька неприбуткових проектів у сфері підтримки підприємництва та сприяння розвитку транскордонного ділового співробітництва.

Основні неприбуткові проекти/ініціативи:

У березні 2001 р. ТЕС Фонд спільно з консалтинговими компаніями BC Berlin (Німеччина) та NI-CO (Великобританія) розпочав роботу над реалізацією проекту Tasic програми Європейського Союзу.

Восени 2001 р. ТЕС Фонд виступив ініціатором створення транскордонної мережі організацій, що підтримують розвиток МСБ у Карпатському регіоні. Окрім ТЕС Фонду, до мережі ввійшли організації-представники суміжних прикордонних регіонів п'яти держав: Закарпатської області (Україна), Підкарпатського воєводства (Польща), Кошицького та Пряшівського країв (Словаччина), регіону Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина) та повітів Сату-Маре і Марамуреш (Румунія).

У 2002 році спільно з агентством “Європоліс” та АРР “Закарпаття” було започатковано мережу агентств регіонального та місцевого розвитку Закарпатської області.

У 2003 році за участі ТЕС Фонду Мукачівський міськвиконком створив Агенцію місцевого розвитку та інновацій “ТЕС Мукачево” для сприяння розвитку підприємництва в Мукачівському районі Закарпатської області.

MEGAKOM Development Consultants
(МЕГАКОМ – Консультанти у питаннях розвитку (Угорщина))

Контактна інформація:

Адреса: Vörösmarty street , 4400Ny íregyháza, HUNGARY

Телефон / Fax: +36-42-409482, +36-42-500976

Електронна адреса : mailbox@megakom.hu

Веб-сайт: www.megakom.hu

Мета діяльності:

Надання експертних та консультативних послуг, пов'язаних із процесом розширення ЄС

Основні напрямки діяльності:

Надання експертних послуг у таких питаннях:

- місцевий та регіональний економічний, соціальний та громадський розвиток
- підтримка МСБ
- розробка та реалізація тренінгових програм
- підтримка організацій, які реалізують проекти
- промислова реструктуризація
- розвиток приватного сектора
- маркетинг регіону, інвестиційна та торгова підтримка і промоція.

Специфічною сферою компетенції є формування грантових схем та механізмів проведення тендерів, зокрема для програми ЄС ФАРЕ, визначення критеріїв відбору організацій-переможців, розробка запрошень для участі у тендері, а також визначення, підготовка та фінансове планування більшості розвиткових проектів. Консультанти організації володіють повними практичними та теоретичними знаннями про Структурні Фонди ЄС та програмні механізми та методи, які застосовуються в Європейському Союзі

Результати діяльності:

- **Оцінка Фонду малих проектів транскордонного співробітництва Угорщина-Румунія HU 0009-03**

Спільний угорсько-румунський фонд малих проектів був створений в рамках Програми транскордонного співробітництва Угорщина-Румунія. Метою Фонду є підтримка транскордонних проектів, спрямованих на підтримку розвитку громад, з метою надання допомоги місцевим та регіональним органам влади прикордонних регіонів щодо написання та реалізації спільних проектів. Спільний угорсько-румунський фонд малих проектів підтримав реалізацію 10 проектів. Завданням MEGAKOM був перегляд та оцінка діяльності Фонду, а також складення звіту на основі результатів цього дослідження. Під час оцінки було відвідано та опитано усіх отримувачів грантів, переглянуто усю проектну документацію з метою оцінки результатів та наслідків програми. Складовою дослідження також було вироблення рекомендацій для майбутніх транскордонних програм.

- **Розробка різноманітних транскордонних проектів на угорсько-румунському кордоні в рамках програми ФАРЕ**

MEGAKOM був залучений у процес розробки більше ніж 10 транскордонних проектів, що стосувалися різноманітних сфер, зокрема розвитку економіки, малого та середнього бізнесу, проведення тренінгів, проектного менеджменту. Експерти MEGAKOM мали за завдання розробити концепцію проектів, а також їх детальний план та опис. Організація залучалася до надання технічної допомоги щодо управління та реалізації проектів.

- **Завершення підготовки до Управління Структурними фондами ЄС – Розробка проектів, оцінка проектів та їх інституційний розвиток(PADF), Угорщина**

Європейський Союз схвалив план витрат Структурних фондів на реалізацію операційних програм на території Угорщини. Наступним пріоритетом є формування потоку конкурентних проектів, які відповідають завданням та цілям операційних програм, а, отже, будуть свідчити про спроможність Угорщини вчасно використати фінансові ресурси, надані ЄС, для соціально-економічного згуртування її території.

- ***Програмування в рамках INTERREG IIIA на угорсько-румунсько-сербському кордоні***

Організація VATI Kht є посередницькою структурою в Угорщині, що несе відповідальність за програмування та реалізацію ініціативи ЄС INTERREG IIIA на угорсько-румунсько-сербському кордоні. MEGAKOM надавала технічну допомогу щодо підготовки змісту ініціативи ЄС INTERREG IIIA, а також її складової програми на 2004-2006 роки для угорсько-румунсько-сербського кордону. Під час реалізації цього проекту було здійснено аналіз поточної ситуації на кордоні, здійснено перегляд існуючих документів із галузі стратегічного планування, проведено консультаційні семінари із різними зацікавленими сторонами, запропоновано стратегію розвитку, а також здійснено планування основних заходів, які повинні бути реалізовані, так само як підтримано процес розробки плану реалізації ініціативи.

EuroClip-EuroKarocs Public Foundation – Громадський Фонд Єврокліп

Контактна інформація:

Адреса: Ніредьгаза, 4400, Гошок тере 5, Угорщина

Телефон: +36-42-599-533

Факс: ++36-42-599-517

Електронна адреса : mail@euroclip.org

Веб-сайт: www.euroclip.org

Контактна особа: Директор Тімеа Коса

Короткий опис:

З метою посилення демократизації та європейської інтеграції в країнах Східної Європи, а також сприянню культурно-економічному розвитку між країнами Східної Європи та Угорщиною та між вище згаданими країнами і країнами-членами Європейського Союзу, Генеральна Асамблея Саболч-Сатмар-Березької області та Асамблея міста Ніредьгаза (надалі Засновники) створили Громадський Фонд Єврокліп.

Місія та завдання організації:

Єврокліп намагається вдосконалити транскордонне співробітництво та посилити добросусідські відносини між людьми, що живуть по обидва боки Шенгенського кордону. Цілі наших зовнішніх відносин включають створення активної Угорської зовнішньої та регіональної політики по відношенню до сусідніх держав, особливо України, та сприяння здійсненню східної політики ЄС.

MEGAKOM Consultants
(МЕГАКОМ – Консультанти (Румунія))

Контактна інформація:

Адреса: 440010 Satu Mare, Bd. Brătianu nr.5 sc.C Ap.18

Телефон: :+40-261-806007

Факс: +40-261-806008

Мобільний телефон: +40-722-508166

Електронна адреса: office@megakom.ro

Мета діяльності:

Надання експертних та консультативних послуг, пов'язаних із процесом розширення ЄС

Основні напрямки діяльності:

Основні послуги є такими:

- політичне та стратегічне консультування
- підтримка розвитку транскордонного співробітництва, людських ресурсів та проектів громадського управління
- розвиток проектів згідно до РСМ та LogFrame методологічних стандартів
- проектне планування, фінансове планування
- консультування з проектного менеджменту
- навчання та проведення тренінгів для представників місцевих органів влади, громадських організацій та МСБ
- надання допомоги у реалізації допомоги з Структурних фондів, планування та програмування, реалізація програм, їх моніторинг та оцінка
- консультування з питань регіональної політики ЄС, планування та менеджменту проектів регіонального розвитку
- навчання базових засад функціонування ЄС
- навчання методології використання допомоги ФАРЕ, зокрема в Румунії
- оцінка потреб у навчанні, складання навчальних планів та програм тренінгів
- планування регіонального розвитку та його програмування
- консультування з питань економічного розвитку, здійснення досліджень
- підготовка та проведення професійних подій

Результати діяльності:

- ***Консультування щодо складення посібника з питань розробки проектів в рамках програм ІНТЕРРЕГ-Тасіс (2004)***

Метою проекту є підготовка органів місцевого самоврядування з угорсько-українського транскордонного регіону до участі у процесах співпраці, зокрема в рамках програм ІНТЕРРЕГ та Тасіс, використовуючи засоби дистанційної освіти

Надання консультацій та проведення тренінгів щодо розробки та реалізації програми “Тренінги для тренерів” (2004) у сфері регіональної політики ЄС та менеджменту проектного циклу

- ***Програмування Ініціативи ІНТЕРРЕГ ІІІА на 2004-2006 роки на угорсько-румунсько-сербському кордоні (2003)***

Швейцарсько-український проект розвитку лісів Закарпаття (FORZA)

Контактна інформація:

Структура управління проектом (PCU)

Адреса: вул. Підгірна, 35, Ужгород, 88000 Україна

Телефон / Факс: +38 0312 61 99 50

Електронна адреса : pcu@forza-ic.com.ua

Спрямовування проекту:

Метою проекту є підтримка органів влади України на національному та регіональному рівнях, зокрема Державного комітету лісового господарства, регіональних агенцій та зацікавлених осіб, у питаннях багатофункціонального управління лісами, зменшення ризику природних катастроф, формування політики щодо лісів та зменшення бідності населення

Організації, які реалізують проект, та партнери:

Проект FORZA реалізовується організацією Intercooperation (IC), яка разом з Освітнім центром з питань лісів у Маєнфельді (EFCM) здійснює технічне, адміністративне та фінансове управління проектом

Українські партнери:

- Державний комітет лісового господарства України
- Агентство планування розвитку лісів (м. Ірпінь)
- Управління лісового господарства Закарпатської області
- Рахівське державне лісове господарство
- Хустське державне лісове господарство
- Закарпатський лісотехнічний технікум
- Громадські організації та громади

Донор:

Проект повністю фінансується урядом Швейцарської конфедерації, який діє через Швейцарське агентство з питань розвитку та співробітництва

Завдання:

Довготерміновою **метою проекту** є сприяння сталому, багатофункціональному менеджменту лісів у Закарпатській області, зокрема у сфері управління довкіллям, попередження природних катастроф, покращення умов життя населення

Окрім того, проект має три **окремі завдання**:

1. Диверсифікувати та вдосконалити цільовий характер планування лісового господарства в області, зокрема для збереження функцій лісів, а також підвищення рівня послуг та якості товарів, які виробляються з лісової продукції
2. Вдосконалити лісову політику, щоб збільшити внесок лісів у соціально-економічний розвиток регіону та збереження ландшафтів
3. Використовувати продукти лісів та послуги, які можуть надаватися в межах лісів, для потреб зростання економічного добробуту населення

Очікувані результати:

1. Збереження функцій лісів, а також підвищення рівня послуг та якості товарів, які виробляються з лісової продукції
2. Збільшити внесок лісів у соціально-економічний розвиток регіону та збереження ландшафтів
3. Вдосконалити економічні умови проживання населення
4. Здійснити сертифікацію лісів

Міст до співробітництва - 2003

Контактна інформація:

Управління українсько-угорського територіального розвитку

Закарпатська обласна рада

Адреса: 88000 Україна, Закарпатська область, м. Ужгород, пл. Народна, 4

Телефон/Факс: + 380 312-615-206

Контактні особи:

Торпоі Йожеф, керівник офісу

Ганзе Клара, менеджер проекту

Данч П. Кароліна, асистент проекту

Спрямовання проекту:

Рада територіального розвитку території Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина) у партнерстві із Закарпатською обласною радою (Україна) за підтримки програми Європейського Союзу Tacis у 2003 році розпочала проект під назвою „Cooperation Bridge 2003” (Міст до співробітництва - 2003).

Підготовка проекту була обумовлена суспільно-економічною, природно-географічною та історичною єдністю двох областей. Наслідки неодночасного вступу Угорщини та України до ЄС вимагають розвитку інституційної системи у прикордонних регіонах, обміну практичним досвідом та стимулювання транскордонного співробітництва.

Виконавець та партнери проекту:

1. Закарпатська обласна рада
2. Рада територіального розвитку Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина)
3. Управління українсько-угорського територіального розвитку

Донор проекту:

Програма Tacis Європейського Союзу

Мета діяльності та завдання:

- Узгодження розвитку прикордонних територій;
- Реалізація цілей Спільної українсько-угорської концепції розвитку прикордонних територій;
- Налагодження українсько-угорського транскордонного співробітництва;
- Посилення інституційної бази українсько-угорського транскордонного співробітництва;
- Використання переваг розширення ЄС;
- Розробка транскордонних проектів;
- Надання інформації.

Запровадження стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні (“Карпати 2003/4-2011”)

Контактна інформація:

Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”

Адреса: 88015 Україна, Закарпатська область, м. Ужгород, вул. 8-го Березня, 46

Телефон: (+380) 312.619 629

Факс: (+380) 312.619 629

Електронна пошта: office@arg.com.ua

Веб-сайт: www.arg.org.ua

Контактна особа: Наталія Носа, керівник проекту

Спрямовання проекту:

Сприяння інституалізації процесів транскордонного співробітництва між регіонами нових членів Європейського Союзу (Польщею, Словаччиною, Угорщиною), Румунії, яка набуде цього статусу у 2007 році, та Україною.

Виконавець та партнери проекту:

1. Агентство транскордонного співробітництва та регіонального розвитку “Закарпаття” (Ужгород, Україна)
2. Асоціація регіонального розвитку “КІУТ” (Загонь, Угорщина)
3. Окружний уряд Сніни (Їна , Словаччина)
4. Повітова рада Марамуреш (Бає-Маре, Румунія)
5. Ржешовське агентство регіонального розвитку (Ржешов, Польща)
6. Управління європейської інтеграції та транскордонного співробітництва Закарпатської обласної державної адміністрації (Ужгород, Україна)
7. Закарпатський фонд підтримки підприємництва (TES Fund)(Ужгород , Україна)
8. Агентство розвитку Північно-Східної Англії “One North East” (Newcastle upon Tyne, Великобританія).

Донор проекту:

Програма Tacis CBC Європейського Союзу

Мета проекту:

Підвищення ефективності та передбачуваності транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні шляхом запровадження стратегічного підходу, створення інституційної мережі місцевих/регіональних органів влади та розвиткових організацій.

Основні завдання проекту:

- Створення місцевих робочих груп;
- Створення міжнародної групи експертів з ТКС ;
- Організація міжнародних партнерських зустрічей;
- Навчання представників організацій, які приймають участь у транскордонному співробітництві;
- Розробка Стратегії транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні “Карпати-2004-2011”
- Розробка Посібника з ТКС
- Поширення інформації про проект

Результати проекту:

- Створення місцевих робочих груп у кожному цільовому регіоні;

- Формування міжнародної експертної групи;
- Стратегія розвитку транскордонного співробітництва “Карпати-2004-2011”
- Партнерські зустрічі;
- Проведення тренінгів для практиків транскордонного співробітництва.

Підтримка МСБ – транскордонне ділове співробітництво в Ужгороді (Україна)

Контактна інформація:

Закарпатська обласна рада

Адреса: 88015 Україна, Ужгород, 4, пл. Народна, каб. 441.

Тел.: (+380)3122.37348

Факс: (+380).312.617545

E-mail: cbc@email.uz.ua

Контактна особа: Наталія Носа, начальник Управління транскордонного співробітництва та європейської інтеграції Закарпатської обласної державної адміністрації

Центр розвитку підприємництва Primom

Адреса: 4400 Угорщина, Ніредьгаза, вул. Ваці М. 41.

Тел.: (+36)42 502 101

Факс: (+36) 42 502 102

E-mail: nyirinku@szabinet.hu

Контактна особа: Жук Іштван, директор центру

Спрямовання проекту:

Стимулювання процесу реформ у сфері МСБ в Україні

Виконавець та партнери проекту:

1. Центр розвитку підприємництва Primom (м. Ніредьгаза, Угорщина)
2. Ужгородська міська рада
3. Міжнародний консорціум (BC Berlin, Німеччина та NI-CO Великобританія)

Донор проекту:

Програма Tacis Європейського Союзу

Мета проекту:

Зміцнення сектору МСБ та економічного співробітництва між Закарпатською областю, Україна та прикордонними регіонами Угорщини, Румунії, Польщі та Словаччини.

Основні завдання проекту:

- Створення першого бізнес-інкубатора у Закарпатській області;
- Створення центру бізнес-консультацій;
- Набір персоналу та його навчання;
- Створення транскордонної мережі організацій, які підтримують МСБ;
- Проведення транскордонних заходів для представників МСБ;
- Видання бізнес-путівника про Закарпаття для іноземних інвесторів (на англійській та українській мовах)

Результати проекту:

- Розробка та реалізація бізнес-плану та плану маркетингу щодо створення бізнес-інкубатора та центру бізнес-консультацій;
- Функціонування бізнес-інкубатора у м. Ужгород (приблизно на 50 підприємств)
- Підбір та навчання 12 фахівців експертами ЄС в таких галузях: “фінансовий менеджмент”, “бізнес-планування”, “маркетинг”, “продажі”, “консультування”;

- Функціонування центру бізнес-консультацій, головними сферами діяльності якого є організація бізнес-тренінгів та надання консультацій;
- Створення веб-сайту;
- Проведених 15 курсів для малих та середніх підприємств Закарпатської області;
- Видання та розповсюдження бізнес-путівника.

Ініціатива сприяння регіональному розвитку

Контактна інформація:

Закарпатська обласна рада

Адреса: 88015 Україна, Ужгород, 4, пл. Народна, каб. 441.

Тел.: (+380)3122.37348

Факс: (+380).312.617545

E-mail: cbc@email.uz.ua

Контактна особа: Наталія Носа, начальник Управління транскордонного співробітництва та європейської інтеграції Закарпатської обласної державної адміністрації

Спрямовування проекту:

Інституційне зміцнення процесу транскордонного співробітництва на західному кордоні України

Виконавець та партнери проекту:

1. Асоціація європейських прикордонних регіонів (AEBR, Гронау, Німеччина)
2. LRDP Ltd. (Брюссель, Бельгія)
3. Закарпатська обласна рада (Україна)
4. Волинська обласна рада (Україна)
5. Одеська обласна рада (Україна).

Донор проекту:

Програма Tacis CBC Європейського Союзу

Мета проекту:

Зростання спроможності місцевих органів влади України щодо розробки та реалізації стратегій транскордонного співробітництва, а також транскордонних проектів, які можуть бути частково підтримані ЄС або іншими міжнародними організаціями.

Основні завдання проекту:

- Створення робочих груп та груп підтримки проекту в усіх цільових регіонах;
- Проведення семінарів у м. Ужгород, Луцьк та Одеса для представників польських, угорських, українських та словацьких органів місцевої влади, а також неприбуткових організацій,
- Організація тренінгів у м. Ужгород, Львів та Київ для груп підтримки проекту;
- Здійснення навчальної поїздки для представників українських органів місцевої влади, неприбуткових організацій та груп підтримки проекту у держави-члени ЄС. (Німеччина, Бельгія, Голландія, Франція).

Результати проекту:

- 12 (4 з кожного регіону) підготовлених фахівців у сфері транскордонного співробітництва;
- 5 проведених семінарів (приблизно 200 учасників);
- 12 (4 з кожного регіону) фахівців брали участь у навчальній поїздці по країнам ЄС (Європейська Комісія, Асоціація європейських прикордонних регіонів, деякі євро регіони);
- Звіт оцінки про стан транскордонного співробітництва в Україні для Європейської Комісії.

ВИСНОВКИ

Запропонований посібник з транскордонного співробітництва не претендує дати відповіді на всі питання, що стосуються повного спектру відносин, що виникають між прикордонними областями держав Карпатського регіону. Адже ці стосунки є дотичними, в тому числі, і до міжнародних відносин, які розвиваються в регіоні на національних та наднаціональному рівнях, зокрема до відносин між Європейським Союзом та Україною, між урядами України та сусідніх центральноєвропейських держав, які нещодавно стали членами ЄС. Також процеси транскордонної співпраці зачіпають відносини між місцевими органами влади на рівні регіонів та громад, стосунки між громадськими організаціями, між громадами по різні боки кордону, між представниками приватного сектору сусідніх країн, а також між простими громадянами, що мешкають на цій території.

Карпатський регіон - це особлива територія, яка завдяки своєму геополітичному розташуванню знаходиться на перехресті кордонів п'яти сусідніх держав: України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії; це регіон, де існують тісні етнічні, культурні, соціальні, міграційні і економічні зв'язки поміж його мешканцями. Унікальність регіону полягає, в значній мірі, і в тому, що природа цих зв'язків не має імперативного характеру, визначеного державою. Ці контакти і стосунки сформувалися внаслідок багатьох історичних процесів та об'єктивних потреб населення, що проживає на цій території. А, в свою чергу, держави регіону лише легітимізували вже існуючі відносини, шляхом укладання міжнародних і транскордонних угод. Такі угоди укладено між усіма п'ятьма країнами Карпатського регіону.

Різні темпи європейської інтеграції, які демонструють Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, з одного боку, та Україна, з іншого, ведуть до виникнення загроз - реальних чи вдаваних, - втрати, здобутих упродовж останнього десятиліття, результатів транскордонного співробітництва, та зменшення шансів для виникнення більш ефективних форм співпраці. На думку авторів Посібника, саме упродовж наступних років, оскільки Європейський Союз безпосередньо наблизився до кордонів України, необхідно активно поглиблювати інтеграційні зв'язки між прикордонними територіями Карпатського регіону. Одним із інструментів такої співпраці є проект "Запровадження стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні - Карпати 2003-2011". Ця стратегія покликана мінімізувати негативний вплив на регіон різних темпів європейської інтеграції, які демонструються цільовими країнами, виключити можливість ізоляції регіону як периферійного.

Стратегія "Карпати 2003-2011" повинна не лише мінімізувати можливий негативний ефект інтеграційних процесів, однак, може слугувати управлінським інструментом для використання потенціалу цього регіону для підвищення добробуту та задоволення інших потреб населення прикордонних регіонів шляхом розвитку соціально-економічних, культурних, політичних зв'язків, використання кращого європейського досвіду транскордонної співпраці. Однак, цей документ потребує схвалення і підтримки на регіональному, національному і міжнародному рівнях, а також існування політичної волі і прагнення до вигідної кооперації з обох сторін державних кордонів.

Участь України у процесах транскордонного співробітництва на території Карпатського регіону, врешті-решт, сприятиме залученню до міжрегіонального європейського співробітництва решти території держави. Прикордонні регіони виконують функції території, на якій проходить випробовування та адаптація національних стандартів і норм до загальноєвропейських вимог. На цій території відбувається процес співпраці не лише на регіональному рівні, але є можливим співробітництво в рамках загальнонаціональних програм між Україною, Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією і ЄС.

Отже, транскордонне співробітництво є не лише способом розвитку контактів між прилеглими територіями сусідніх країн, але і формою та засобом поживлення ширших загальноєвропейських інтеграційних тенденцій.

Додатки

Донорські організації, які підтримують транскордонні ініціативи у Карпатському регіоні

Карпатський фонд

Карпатський фонд є унікальною транскордонною регіональною фундацією, яка надає гранти та технічну допомогу громадським організаціям та органам місцевого самоврядування, зокрема, у сфері міжрегіональної та транскордонної співпраці та економічного розвитку. Фонд підтримує створення партнерств між державними, приватними та неурядовими організаціями, включно співпраці у питаннях транскордонного та міжетнічного співробітництва.

Метою Карпатського фонду є формування добросусідських відносин, соціальної стабільності і сприяння економічному прогресу на прикордонних територіях України, Угорщини, Румунії, Польщі, Словаччини. Для цього Карпатський фонд надає фінансову та технічну підтримку проектам, результатами яких є покращення якості життя людей у містах та сільських громадах Карпатського регіону.

Завдання Карпатського фонду:

1. Розвиток місцевої демократії і громадянського суспільства шляхом налагодження партнерств між громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування для задоволення потреб громад;
2. Інституційне зміцнення органів місцевого самоврядування і громадських організацій;
3. Розвиток транскордонного і міжетнічного співробітництва, поширення інформації і впровадження інноваційного досвіду;
4. Заохочення участі громадян у місцевому та регіональному розвитку;
5. Сприяння налагодженню співпраці між громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та підприємницькими структурами.

Контактна інформація:

Головний офіс Карпатського фонду

Sandor Koles: виконавчий директор

Patricia Gabalova: головний фінансовий менеджер

Aaron Chase: Development and Communication Officer

Jud Nirenberg: координатор програм

Barbara Gaboova: фінансовий асистент

Lenka Klimcakova: асистент, волонтер Корпусу миру, США

Hlavna 70, 040 01 Kosice, Slovak Republic

телефон: +421 55 6221160, 6221161

факс: +421 55 6221150

email: cf@cfoundation.org

Карпатський фонд - Угорщина

Endre Borsos: національний представник

Erzsebet Kish: асистент

Akos Meszaros: Координатор програми

Bajcsy-Zsilinszky ut 2, 1/4, 3300 Eger, Hungary

телефон/факс: +36 36 516 750; 51

email: cfhu@mail.agria.hu

RES email: reshu@mail.agria.hu

Карпатський фонд - Польща

Zofia Kordela Borczyk: національний представник

Barbara Woloszczak: асистент

Waldemar Ciosmak: Координатор програми

ul. 3-go Maja 23/1 C, 38500 Sanok, Poland

телефон: +48 134630208

телефон/факс: +48 134641369

email: fdce@ks.onet.pl

RES email: respl@ks.onet.pl

Карпатський фонд - Румунія

Lorena Stoica: національний представник

Laura Bojtor: асистент

Monica Terean: Координатор програми

Sucevei St., No. 14, 2nd Floor, Room 217, 3700 Oradea, Bihor County, Romania

телефон/факс: +40 2 59 419758

email: cfro@rdsor.ro

RES email: resro@roetco.ro

Карпатський фонд - Словаччина

Laura Dittel: національний представник

Kristina Csajiova: асистент

Hlavná 70, 040 01 Kosice, Slovak Republic

телефон: +421 55 6221152

факс: +421 55 6221150

email: cfsk@changenet.sk

RES email: ressk@cfoundation.org

Карпатський фонд - Україна

Ігор Ілько: національний представник

Тетяна Пащенко: Асистент

Ольга Тарчинець: асистент, Координатор програми

пл. Народна 5, кім. 42 м. Ужгород 88000

тел: +380 3122 36247

факс: +380 3122 34129

ел.пошта: fil@ilko.uzhgorod.ua

RES email: res@ilko.uzhgorod.ua

ПАУСІ

Польсько-Американсько-Українська Ініціатива про Співпрацю (ПАУСІ) є програмою грантів, що ставить за мету зміцнення українсько-польського співробітництва і поширення успішного польського досвіду реформ у процесі становлення України як держави з ринковою економікою. ПАУСІ, започаткована урядами Польщі, США та України, надає фінансову допомогу для здійснення польсько-українських проектів, спрямованих на досягнення вищезгаданої мети. Через розширення та поглиблення міждержавних зв'язків і зв'язків між громадськістю Польщі й України ПАУСІ має на меті не лише прискорення перебігу економічних і демократичних перетворень в Україні, але й передбачає створення механізму, який дозволить поширювати та використовувати спільний досвід проведення реформ.

ПАУСІ надає гранти під проекти у п'ятьох ключових напрямках:

1. європейська інтеграція;
2. інформування з ВІЛ/СНІД;
3. макроекономічна політика;
4. реформування місцевого самоврядування;
5. розвиток малого підприємництва.

ПАУСІ переважно надає фінансування неприбутковим, недержавним організаціям (за винятком політичних партій) та вищим навчальним закладам. Підтримка може надаватися й проектам приватних комерційних організацій (наприклад, центрам розвитку підприємництва, консалтинговим фірмам, організаціям з навчання менеджменту, організаціям ЗМІ і т.д.) у разі, якщо запропонований ними проект відповідає благодійним цілям ПАУСІ та не служить комерційним інтересам фірми. Перевага надається польським, українським та американським організаціям, проте звертатися за фінансуванням можуть також організації з інших країн, якщо домінуючий компонент проекту спрямований на зміцнення зв'язків і обмін досвідом між Україною та Польщею й якщо проект відповідає програмним напрямкам діяльності ПАУСІ.

Переважно фінансування здійснюватиметься шляхом надання грантів. Немає обмежень щодо суми фінансування. Втім передбачається, що пропозиції на фінансування не перевищуватимуть \$100,000, і переважно становитимуть суму \$50,000 і менше. Аплікантам рекомендується починати з відносно невеликих проектів, а потім базуючись на результатах, розвивати подальшу діяльність.

ПАУСІ приймає пропозиції на постійній основі. Втім, з метою налагодження системи розгляду проектів чотири рази на рік оголошується терміни подачі заявок.

Контактна інформація:**Київський офіс**

вул. Б. Хмельницького 68, кв. 68
01030 Київ, Україна тел: 38 (044) 235-8410
факс: 38 (044) 235-8411
e-mail: pauci@pauci.kiev.ua

Варшавський офіс

ul. Solec 48, p.310
00-382 Warszawa, Polska
tel/fax: 48 (22) 625-4846,
625-7154, 625-7984
E-mail: pauci@pauci.org.pl

Корисна контактна інформація :

1. Представництво Європейської Комісії в Україні

Представництво було відкрито в центрі Києва у вересні 1993 року. Представництво має статус дипломатичної місії та офіційно представляє Європейську Комісію в Україні.

Головними завданнями в діяльності Представництва є наступні:

- сприяти політичним та економічним зв'язкам між країною перебування та Європейським Союзом шляхом підтримання ефективного діалогу з урядовими установами та підвищення поінформованості про Європейський Союз, його установи та програми;
- відстежувати впровадження Угод про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС та між Молдовою і ЄС;
- Інформувати громадськість щодо розвитку Європейського Союзу, роз'яснювати та відстоювати окремі аспекти політики ЄС;
- Брати участь у впровадженні Програми TACIS Європейського Союзу, в рамках якої надаються гранти для втілення ноу-хау в сфері розвитку ринкової економіки та демократичного суспільства у країнах СНД та Монголії;
- в Молдові Європейський Союз також фінансує Food Security Programme.

Контактна інформація:

Представництво Європейської Комісії в Україні

вул. Круглоуніверситетська, 10

01024 Київ, Україна

Тел.: +380 (44) 462-00-10

Факс: +380 (44) 230-23-90

Факс у Києві: 462-09-20

E-mail: delegation-ukraine@cec.eu.int

Даний посібник було розроблено за підтримки Закарпатської обласної ради та Закарпатської обласної державної адміністрації.

Даний посібник було розроблено в рамках проекту “Карпати 2003-2011” – запровадження стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні”.

Над розробкою посібника працювали:

Наталія Носа (Закарпатська Облдержадміністрація)

Мирослава Лендель, Владислав Чопак, Олександр Бедя, Валерій Грищенко (АРР “Закарпаття”, Україна)

Вільгельміна Боднар, Золтан Бушак (MEGAKOM Development Consultant, Угорщина)

Тімеа Коша (EuroClip-EuroKarpacs Public Foundation, Угорщина)

Ігор Ілько (Карпатський Фонд, Україна)

Відповідальний за випуск **Владислав Чопак**

При розробці даного видання була використана інформація надана партнерськими організаціями – співавторами.

Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”

Офіс в м. Ужгород:

вул. 8-Березня, 46, м. Ужгород, Україна

тел /факс: (+38-0312) 619629

E-mail: office@arr.com.ua

Веб-сайт: www.arr.com.ua

©АРР “Закарпаття”, 2005

©Поліграфцентр “Ліра”, художнє оформлення, 2005

Проект здійснювався за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Проект виконувався Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”.

Думки висловлені у даній публікації необов'язково відображають точку зору Європейської Комісії.